

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

AGNĖ KAVALIAUSKIENĖ

II kurso studentė

ES absorbcijos gebėjimai: Balkanų valstybių narystė ES

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: doc. dr. R. Vilpišauskas

Darbo konsultantas: j. m. d. D. Žeruolis

Vilnius, 2007 m. gegužės 25 d.

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....

.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIS APRAŠAS

Kavaliauskienė A. ES absorbcijos gebėjimai: Balkanų valstybių narystė ES. Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas doc. dr. R. Vilpišauskas; darbo konsultantas j. m. d. D. Žeruolis – V., 2007. – 63 p.

Reikšminiai žodžiai: absorbcijos gebėjimai, Vakarų Balkanų valstybės, plėtra, ES biudžetas, ES institucijos, viešoji nuomonė.

Šiame darbe nagrinėjama ES absorbcijos gebėjimai vykstant plėtrai į Vakarų Balkanų valstybes. Absorbcijos gebėjimai įvertinami nagrinėjant pasirinktus jų komponentus: visuomenės gebėjimus, darbo rinkos gebėjimus, ES biudžeto ir bendrųjų politikų gebėjimus bei institucinius gebėjimus priimti naujas nares. Keliamas klausimas, ar šis terminas nėra tik priemonė pristabdyti plėtros procesą į Vakarų Balkanų valstybes.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas (ES absorbcijos gebėjimai: Balkanų valstybių narystė ES) yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Agnė Kavaliauskienė

ES absorbcijos gebėjimai: Balkanų valstybių narystė ES

Turinys

Įvadas.....	6
1. Teorinis rėmas: liberalaus tarpvyriausybės teorija.....	8
1.1. Valstybių preferencijos plėtros procese.....	9
1.2. Derybinė galia.....	10
2. ES preferencijos ir derybinė galia: plėtra į VRE ir Vakarų Balkanus.....	12
2.1. Preferencijų pasirinkimas.....	13
2.2. Derybinės galios asimetrija.....	17
3. ES absorbcijos gebėjimai: nauja tai – užmiršta sena?.....	19
3.1. ES absorbcijos gebėjimų sąvokos interpretacijos ir ES institucijų požiūris.....	20
3.2. Absorbcijos gebėjimų komponentai.....	22
4. Absorbcijos gebėjimai.....	27
4.1. Visuomenės požiūris į plėtrą ir gebėjimai absorbuoti naujas nares.....	27
4.2. Darbo rinkos gebėjimai absorbuoti naujas nares.....	30
4.3. Biudžeto gebėjimai absorbuoti naujas nares.....	34
4.3.1. BŽŪP ir sanglaudos politika.....	34
4.3.2. Preferencijos ir rezultatai 2006-2013 metų finansinėje perspektyvoje.....	36
4.4. ES institucijų gebėjimai absorbuoti naujas nares.....	39
5. Absorbcijos gebėjimai kaip priedanga vengiant plėtros.....	42
5.1. Vakarų Balkanų valstybių ekonominės situacijos apžvalga.....	43
5.2. Absorbcijos gebėjimai – plėtros stabdymo įrankis.....	45
Išvados	51
Šaltinių ir literatūros sąrašas.....	54
Priedas Nr. 1.....	59
Reziūme.....	63

Įvadas

Po 2004 m. gegužės 1 dieną įvykusios ES plėtros, Europos Sąjungos ir Pietryčių Europos šalys dar labiau priartėjo vienos prie kitų, ir šiandien po Bulgarijos ir Rumunijos įstojimo į Europos Sąjungą Vakarų Balkanų valstybės – Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Kroatija, Serbija, Juodkalnija bei Makedonija yra iš visų pusių apsuptos ES valstybių.

ES ne kartą pabrėžė, jog šių šalių ateitis yra Europos Sąjungoje, ir integracija į ES priklausys nuo šių šalių įgyvendinamų reformų. 2003 metų birželio mėnesį Salonikuose vykusioje Europos Vadovų Taryboje buvo kalbama apie Vakarų Balkanų valstybių perspektyvą, tačiau konkreti data nebuvo nustatyta. Ir nors narystė ES priklauso nuo pačių valstybių reformų įgyvendinimo, vis dėlto narystės perspektyvą ES galima vadinti pagrindiniu varikliu, užtikrinančiu būtinų reformų procesų tęstinumą. Šiuo metu Europos Sąjunga vis daugiau prisideda prie regiono stabilumo bei ekonominio augimo užtikrinimo taikos palaikymo misijomis bei finansinėmis iniciatyvomis, tačiau be sunkios ekonominės padėties Vakarų Balkanų valstybės susiduria su organizuotu nusikalstamumu, korupcija, prekyba žmonėmis ir pan. Galima sakyti, kad šis regionas išlieka viena rimčiausia Europos stabilumo grėsme, o ES plėtra, kaip galingas ir sėkmingas ES užsienio politikos įrankis, padėtų užtikrinti stabilumą, ekonominį augimą bei reikiamų reformų įgyvendinimą.

ES laikosi nuostatos, kad Vakarų Balkanų šalys turi puikią perspektyvą prisijungti prie ES, jei dės pastangas ir atitiks nustatytus kriterijus. Nors pabrėžiama, kad be Balkanų Europos vienijimasis nėra baigtas, ir šios šalys turi aiškia europinę perspektyvą, tačiau vis dėlto šiame darbe teigiama, kad Vakarų Balkanų valstybių ateitis daugiausia priklauso nuo ES – turima omenyje ES absorbcijos gebėjimai. Reikia pastebėti, kad Europos Komisija ir Parlamentas vietoje termino „absorbcijos gebėjimai“ naudoja sąvoką „integracijos gebėjimai“, kuris būtų tinkamesnis turint omeny, kad naujosios valstybės narės nėra absorbuojamos. Vis dėlto, darbe naudojama absorbcijos gebėjimų sąvoka, kadangi būtent toks terminas buvo pirmą kartą paminėtas 1993 m. Kopenhagos viršūnių susitikime, nors oficialiose ES pareigūnų kalbose bei pranešimuose naudojami abu terminai.

Diskusijos dėl absorbcijos gebėjimų svarbios dėl dviejų priežasčių: pirma, metamas iššūkis vienam svarbiausių ES pasiekimų – į klubą priimant naujas demokratijos ir rinkos ekonomikos valstybes. Antra, siekiama ateities plėtrą susieti su

instituciniu vystymusi – tiek vienas, tiek kitas yra priklausomi vienas nuo kito¹. Tačiau viena aišku, kad ES turi siūlyti narystę šalims, atitinkančioms kriterijus, o ne ieškoti būdų, kaip to išvengti prisidengiant absorbcijos gebėjimais, juk tolesnė plėtra būtina taikos ir gerovės užtikrinimui regione². Todėl darbo hipotezė yra tokia: absorbcijos gebėjimų naudojimas tapo instrumentu, kuriuo prisidengiama siekiant pristabdyti plėtrą į politiškai nestabilias ir ekonomiškai silpnas Vakarų Balkanų valstybes.

Priklausomas darbo kintamasis yra plėtros įtaka ES (įvykusios į VRE, įvyksiančios į Balkanų valstybes); jis aiškinamas nepriklausomais kintamaisiais - biudžeto, institucijų, visuomenės gebėjimais priimti naujas nares. Darbe naudojami aprašomasis metodas, taip pat lyginamasis analitinis, kurio pagalba lyginama įvykusios į VRE valstybes ir vyksiančios į Vakarų Balkanus plėtros įtaka ES.

Nors absorbcijos gebėjimai minimi nuo 1993 metų, tačiau plačiau terminas pradėtas vartoti tik pastaraisiais metais, o akademinėje literatūroje daugiau nagrinėjama plėtros įtaka tiek VRE, tiek ES arba atskiri komponentai, kuriuos apima absorbcijos gebėjimų terminas. Plačiau absorbcijos gebėjimus savo darbuose nagrinėjo Adèle Brown, Michael Attenborough, Michael Emerson ir kiti autoriai, tačiau, reikia pastebėti, kad šia tema akademinų straipsnių nėra gausu.

Šio darbo objektas yra plėtros į Vakarų Balkanus įtaka ES bendrosioms politikoms, biudžetui bei institucijoms, o darbo tikslas – atskleisti, ar ES, remiantis nustatytais kriterijais, geba priimti naujas nares – Vakarų Balkanų valstybes. Norint atsakyti į šį klausimą, bus ieškoma atsakymų į klausimus, kokia plėtros įtaka ES institucijoms, bendrosioms politikoms, biudžetui; kokia plėtros nauda ir kaštai; ar ES gyventojai yra pasiruošę priimti naujas nares ir kokią įtaką jiems turės plėtra; ar absorbcijos gebėjimų sąvoka nėra priedanga, kuria teisinamasi siekiant išvengti plėtros į Balkanų valstybes?

Šį darbą sudaro įvadas, penkios dalys, išvados bei priedas. Pirmojoje darbo dalyje aptarta pasirinkta liberalaus tarpvyriausybiškumo teorija; antrojoje nagrinėjama ES narių preferencijos ir derybinė galia vykstant plėtrai į VRE ir Vakarų Balkanus, trečiojoje darbo dalyje pateikiama absorbcijos gebėjimų aiškinimas ir šiuos gebėjimus

¹ Frank Vibert, “MER and the EU’s Debate on Absorption Capacity”, 2006. http://www.conservatives.com/tile.do?def=news.show.article.page&obj_id=134014 [Žiūrėta 2007 05 05].

² Andrew Moravcsik, “Open the Doors.” *Newsweek International*, 2006. <<http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/doors.doc>> [Žiūrėta 2007 03 02].

sudarantys komponentai; ketvirta dalis smulkiau nagrinėja pasirinktus visuomenės, darbo rinkos, biudžeto bei institucinius gebėjimus; galiausiai penktojoje darbo dalyje keliamas klausimas, ar prisidengdamos absorbcijos gebėjimais valstybės narės nesiekia pristabdyti plėtros. Taip pat darbe pateikiamas ir priedas, kuriame atsispindi pagrindiniai VRE ir Vakarų Balkanų valstybių ekonominiai bei demografiniai rodikliai. Naudota literatūra pateikta literatūros sąrašė.

1. Teorinis rėmas: liberalaus tarpvyriausybės teorija

Savo tyrimą pradėsiu paaiškindama pagrindinius liberalaus tarpvyriausybės teorijos teiginius, kurie gali paaiškinti, kodėl ES politikų klausimai sprendžiami vienaip ar kitaip, kas daro įtaką ES lygyje priimamiems sprendimams. Ši teorija, kurią išplėtojo ir pagrindė Andrew Moravcsik'as, laikoma viena labiausiai išsiskiriančių aiškinant ES integraciją. Liberalaus tarpvyriausybės šalininkai nagrinėja beveik išimtinai integracijos (gilinimo) problemas, ir ši teorija pagrįsta naudojantis prielaida, jog valstybės veikia racionaliai, ir jų veiksmai remiasi naudojantis priemonėmis, kurios atrodo tinkamiausios reikiams tikslams pasiekti³. Pasak A. Moravcsiko, Europos integracija tai – vyriausybės politinės valios atspindys arba, kitaip tariant, nacionalinių vyriausybės racionalių pasirinkimų seka, kurią atspindi įtakingi nacionalinių veikėjų ekonominiai/komerciniai interesai, santykinė valstybės galia tarptautinėje sistemoje, taip pat tarptautinių institucijų vaidmuo užtikrinant tarpvalstybinių susitarimų patikimumą⁴. Kadangi valstybės laikomos pagrindiniais tarptautinės politikos veikėjais, jos ir skatina integraciją atsižvelgdamos į ekonomines priežastis, išnaudodamos asimetrinę tarpusavio priklausomybę ir manipuliudamos instituciniais įsipareigojimais⁵.

Vis dėlto, 2002 metais A. Moravcsikas ir Milada Anna Vachudova liberalaus tarpvyriausybės teoriją pritaikė ir ES plėtrai paaiškinti. Pasak jų, didžiausio palaikymo plėtra sulaukia iš politinių lyderių, kurie atsižvelgia į ilgalaikius ekonominius ir geopolitinius interesus, nes kitu atveju ES judant į priekį jos laukia

³ Michele Cini (sud.), *European Union politics*. 2 leid. Oxford: Oxford University Press, 2007, 103.

⁴ Andrew Moravcsik, *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Ithaka, New York: Cornell University Press, 18.

⁵ Moravcsik, *The Choice for Europe*, 5.

didelės išlaidos teikiant finansinę paramą atsiliekantiems⁶. Tuo tarpu naujų narių narystei paprastai prieštarauja interesų grupės, nepritariančios neproporcingiems trumpalaikiams kaštams, nors apskritai plėtra teikia naudos abejoms pusėms⁷.

Pasak autorių, plėtros pasekmes galima paaiškinti per valstybės preferencijų ir galios prizmę.

1.1. Valstybių preferencijos plėtros procese

Nacionalinė preferencija (interesas) suprantamas kaip nuspręstas ir pasvertas vertybių rinkinys, kuris projektuojamas į ateities rezultatus⁸. Nacionaliniams interesams įtaką daro vidaus politikos, interesų grupės tarpusavy konkurzuodamos ir siekdamos politinio elito dėmesio. Arba kitaip tariant iš politinių lyderių tikimasi, kad jie reaguos ir įgyvendins atitinkamos grupės – dažniausiai ekonominės – interesus, o per nacionalines vyriausybes šios grupės gali siekti ir tarptautinių tikslų⁹.

Kalbant apie plėtrą, reikia pastebėti, kad čia didelį vaidmenį atlieka nacionaliniai interesai bei naudos ir kaštų įvertinimas. Neabejojama, kad kandidatėms plėtra yra vienas svarbiausių prioritetų, tačiau tuomet kyla klausimas, kodėl ji vertinga ES? ES senbuvėms naujų valstybių įstojimo į ES poveikis nėra didelis (ES-10 BVP sudarė vos 5 proc. ES-15 BVP), tačiau didelis privalumas tas, jog į ES stoja valstybės, turinčios 100 mln. augančių ekonomikų vartotojų. Todėl ilguoju laikotarpiu ES gaunama nauda yra didesnė nei mokamos įmokos į biudžetą prisijungus naujosioms narėms¹⁰; be to svarbus ir geopolitinis faktorius, garantuojantis vakarietiškų vertybių sklaidą bei ES galios stiprinimą tarptautinėje erdvėje. Kitaip tariant šis procesas remiasi konverguojančiais esančių ir būsimų narių interesais – ES lyderiai iš plėtros tikisi ilgalaikės ekonominės ir geopolitinės naudos – komercinių galimybių sukūrimo ir kaimyninių šalių stabilizacijos¹¹. O šalims kandidatėms ES suteikia galimybes prieiti prie vieningos rinkos, sustiprina politinius ryšius su

⁶ Andrew Moravcsik ir Milada Anna Vachudova, “National interests, state power, and EU enlargement.” To Appear in *East European Politics and Society*, 2002, 2.

⁷ Ten pat, 2.

⁸ Moravcsik, *The Choice for Europe*, 24.

⁹ Cini, *European Union Politics*, 104.

¹⁰ Moravcsik ir Vachudova, *National interests, state power, and EU enlargement*, 6.

¹¹ Andrew Moravcsik ir Milada Anna Vachudova, “Bargaining Among Unequals: Enlargement and the Future of European Integration.” *EUSA Review, European Union Studies Association*, 15(4), 2002, 1. <<http://aei.pitt.edu/71/01/MoravcsikVachudovaEssay.pdf>> [Žiūrėta 2007 05 19].

Vakarais, stabilizuoja demokratijas ir kapitalizmą. Šis faktorius geriausiai išvelgiamas lyginant su atskyrimo išlaidomis, kuomet likusios valstybės žengia į priekį.

Nors kandidatės turi sutikti ir su joms nepriimtomis sąlygomis, tačiau narystė išlieka svarbiausiu jų interesu, kadangi narystės privalumai atsveria trumpojo laikotarpio trūkumus¹². Norėdamos įstoti į ES valstybės turi įgyvendinti ne tik Kopenhagos kriterijus, kurių nesilaikymas atima galimybę tapti ES nare, tačiau ir daryti nuolaidas siekiant narystės ir trumpuoju laikotarpiu, patirti kai kuriuos apribojimus (pvz., BŽŪP ar sanglaudos politikoje). Kita vertus, reikalavimų vykdymas ilguoju laikotarpiu teikia grąžos: stiprina administracinius gebėjimus, pritraukia užsienio investicijas, lengvina įsiliejimą į ES bei pasaulinę ekonomiką ir kt., todėl plėtra naudinga daugiausia toms valstybėms, kurių BVP nėra didelis¹³.

Visgi narystė ES neįmanoma be derybų, o jose vienas svarbiausių elementų yra valstybių derybinė galia.

1.2. Derybinė galia

Daug dėmesio A. Moravcsik skiria tarpvalstybinėms deryboms, kurias apibrėžia kaip kolektyvinio pasirinkimo procesą, kurio metu identifikuojami potencialūs susitarimai ir pasirenkamas vienas jų¹⁴. Tačiau derybose, kaip pastebima, valstybių galia yra nevienoda, o tai reiškia, kad tam tikros valstybės gali nulemti derybų eigą ir jų rezultatus. Kaip šalims pavyksta susiderėti, kad galutiniame susitarime atsispindėtų jų preferencijos bei prioritetai, priklauso nuo jų derybinės galios. Kadangi interesai heterogeniški, siekiant bendro vardiklio valstybės yra priverstos daryti nuolaidas¹⁵.

Būtina pažymėti, kad naudos paskirstymas atspindi santykinę derybinę galią, kuri yra atvirkščiai proporcinga santykinai vertei, kurią valstybė teikia susitarimui. Tai reiškia, kad didžiausias nuolaidas darys tos valstybės, kurios labiausiai suinteresuotos tam tikru derybų rezultatu¹⁶.

Derybose galimi įvairūs variantai ir strategijos: formuojant koalicijas, sudarant paketinius susitarimus, grasinant pašalinti iš derybų (šie grasinimai yra realūs tik tada, jei tokia grėsmė yra reali), tačiau pati derybų erdvė formuojasi jungiant nacionalinius

¹² Ten pat, 1.

¹³ Moravcsik ir Vachudova, *National interests, state power, and EU enlargement*, 2-3.

¹⁴ Moravcsik, *The Choice for Europe*, 7.

¹⁵ Ten pat, 8.

¹⁶ Cini, *European Union Politics*, 104.

interesus bei derybų pabaigoje paskirstant naudą. Visgi neatmetant galimybės, kad galimi derybų rezultatai gali būti nulinės sumos, valstybės deryboms skiria ypatingą reikšmę, be to, atskiros valstybės galia taip pat gali apspręsti, į kieno interesus bus atsižvelgiama¹⁷. Pavyzdžiui, didelę derybinę galią turinčios valstybės – Vokietija, Prancūzija, Didžioji Britanija – gali susitarti tarpusavyje ir finansinėmis išmokomis, nuolaidomis arba kitais būdais daryti įtaką kitų narių sprendimams. Tuo tarpu šalys, priklausomos nuo kitų valstybių ir turinčios silpną derybinę galią, bus priverstos daryti nuolaidas. Norint to išvengti alternatyva yra koalicijų sudarymas, kurios gali priklausyti nuo nacionalinių interesų suderinimo, šalių ekonominio išsivystymo ar dydžio¹⁸, tačiau tai dar nereiškia, jog nedalyvavimas koalicijose sukels negatyvias pasekmes valstybėms ir privers jas daryti nuolaidas.

Vertinant tarpvalstybinių derybų reikšmę plėtros procese, reikia pastebėti, kad derantis dėl narystės ES šalys kandidatės esti silpnesnėje derybinėje pozicijoje. Be to, toliau vykstant plėtrai ES nustato ir dar daugiau jos interesus atitinkančias sąlygas, kurioms esant teikiama nauda trumpuoju ar vidutiniu laikotarpiu mažėja, pvz., mažesnės išmokos iš BŽŪP ir sanglaudos politikos¹⁹. Vien 4 procentų nuo BVP nustatymas apsaugant turtingesnes šalis kandidatėms reiškia, kad neturtingesnėms valstybėms ir išmokos iš ES biudžeto bus mažesnės; taip pat negalima pamiršti ir pereinančių laikotarpių, nustatytų darbo jėgos judėjimui bei tiesioginėms išmokoms. Kitaip tariant, dėl narystės perspektyvos be prievartos sutinkama su ES žaidimo taisyklėmis, o pati ES gali nesiderėti su bet kuria kandidate, kuri neatitinka nustatytų kriterijų, kurie su kiekvienu plėtros etapu vis griežtėja. Derybų metu labiau atsižvelgiama į ES narių, o ne kandidačių prioritetus, nors būtent iš plėtros didesnė nauda tenka stojančioms valstybėms.

Vertindami plėtros poveikį ES A. Moravcsikas ir M. A. Vachudova pabrėžia, kad plėtra neturės neigiamos įtakos ES integracijai, be to mažai tikėtina, kad plėtra sukels sprendimų priėmimo sunkumų, turės neigiamą poveikį politikų darbotvarkėms ar žymiai pakeis integracijos kryptį²⁰. Net jei tokia grėsmė ir kiltų, ją daugiausia sąlygotų skirtingos valstybių preferencijos. Be to, nors plėtra nepriimtina ES senbuvių

¹⁷ Ten pat, 104.

¹⁸ Ramūnas Vilpišauskas, "Lietuva Europos Sąjungos politikoje: nacionaliniai interesai ir tarpvyriausybinių koalicijų." Maniokas Klaudijus, Ramūnas Vilpišauskas ir Darius Žeruolis, *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje*. Vilnius: Eugrimas, 2004, 424.

¹⁹ Moravcsik ir Vachudova, *National interests, state power, and EU enlargement*, 5.

²⁰ Straipsnio rašymo metu (ES-10) buvo prognozuota derybinės galios didėjimas tapus narėmis.

gyventojams dėl nelegalios migracijos ir galimai didėsančio nedarbo lygio, A. Moravcsik ir M. A. Vachudova tvirtina, kad rezultatai gali būti teigiami²¹.

Apibendrinant galima tvirtinti, kad plėtra atitinka tiek ES senbuvių, tiek naujokių interesus, tačiau daugiau naudos teikia naujosioms narėms. Kokios buvo ES ir kandidačių preferencijos plėtros į VRE valstybes metu, ir kokia galima įtaka abejoms pusėms plėtros į Vakarų Balkanų valstybes metu, bus aptarta antrojoje darbo dalyje.

2. ES preferencijos ir derybinė galia: plėtra į VRE ir Vakarų Balkanus

Kaip aptarta praėjusioje dalyje ES narystės nauda abejoms pusėms yra akivaizdi: ekonominiu požiūriu didinama gerovė ir konkurencingumas, skleidžiama demokratija, rinkos kapitalizmas, galimybė atlaikyti globalizacijos iššūkius. Ir kuo didesnė ES, tuo daugiau naudos ji gauna: nors iš pradžių plėtra kainuoja valstybėms senbuvėms padedant naujokėms tapti konkurencingomis rinkoje. Kaip parodė ankstesni plėtros etapai konkurencingumas ir didesnis asmenų mobilumas pozityviai veikia ekonomiką: dešimtmečio pabaigoje prognozuojama, kad „senųjų“ narių ekonomika augs sparčiau nei būtų augusi nevykstant plėtrai. Tuo tarpu naujokėms (ES-10) dėl narystės ES prognozuojama ekonominio augimo tikimybė, geresnės gyvenimo sąlygos bei daugiau nei 300 000 naujų darbo vietų sukūrimas iki 2010 metų: šiuos pokyčius sąlygos didesnės investicijos ir ekonomikos reformos, užtikrinančios efektyvesnę jos veikimą²². Kitaip tariant, pasak A. Moravcsiko, plėtra vertinama atsižvelgiant į atitinkamos ES valstybės ekonominių ryšių pobūdį su kandidate²³.

Žvelgiant ne tik į ekonominę, bet ir geopolitinę naudą, būtina suprasti, kad priėmus Turkiją ir Balkanų valstybes į ES, būtų plečiama demokratija, stiprinamos ES pozicijos Vidurio Rytų ir Juodosios jūros regionuose, ekonomika pasipildytų jauna ir energinga darbo jėga, Vakarų šalys būtų priverstos ieškoti galimybių harmoningai sugyventi su musulmonų imigrantais bei kaimynais (ne tik Turkija, tačiau ir Bosnijos

²¹ Moravcsik ir Vachudova, *Bargaining Among Unequals*, 2.

²² Directorate General Press and Communication, “Going for Growth. The Economy of EU.” 2003, 5. <<http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/40/en.doc>> [Žiūrėta 2007 04 04].

²³ Moravcsik, *The Choice for Europe*, 23.

ir Albanijos musulmonais)²⁴. Taigi, ateityje plėtra ES gali paversti stipresne, tolerantiškesne ir konkurencingesne, todėl naujosios šalys negali būti vertinamos kaip kliūtis, o veikiau kaip vertybė²⁵.

2.1. Preferencijų pasirinkimas

Plėtros klausimas gali būti nagrinėjamas dvejose dimensijose, kuriose valstybių interesai skiriasi. Pirmiausia reikia atsakyti į klausimą, ar plėtra išvis yra reikalinga. O antra, kurios valstybės gali derėtis dėl narystės ES. Atsakant į pirmąjį klausimą, valstybių preferencijų pasirinkimas gali priklausyti nuo geografinės, ekonominės valstybių padėties, gaunamų išmokų iš ES biudžeto bei kitų faktorių. Valstybės, kurių siena ribojasi su potencialiomis kandidatėmis ar narėmis tradiciškai pasisako už ES plėtrą. Geografinis artumas sukuria galimybes ekonominiams laimėjimams iš prekybos apribojimų panaikinimo ir investicijų, nes dažniausiai būtent geografiškai artimos šalys daugiausia prekiauja tarpusavyje. Be to, būtent šios valstybės pajustų neigiamas pasekmes, jei už ES ribų jų kaimynės išgyventų ekonomines krizes, keltų ekologines problemas ar būtų politiškai nestabilios. Būtent jos daugiausia suinteresuotos plėtra. Be to, geografiniui artumui sąlygojant ekonominių santykių intensyvumą, tradiciškai, pasak A. Moravcsiko, šalys, kurių eksporto dalis į kandidates yra žymi, pritaria plėtrai skirtingai nuo tų, kurios ne taip aktyviai prekiauja²⁶ (nenuostabu, kad pietų šalys – Prancūzija, Graikija, Italija – rėmė Bulgarijos ir Rumunijos narystę, Vokietija²⁷ bei Šiaurės valstybės – VRE valstybių narystę).

Apskritai vertinant ES plėtrą į VRE didelio valstybių narių pasipriešinimo nebuvo galima matyti – nebent tik mažesnę entuziazmą. Juk stojant didžiausiam skaičiui naujų neturtingų narių istorijoje plėtra daugiausia kainuoja mažiau turtingoms, mažiau išsivysčiusioms valstybėms, turinčioms didesnę žemės ūkio sektorių. Tuo tarpu turtingesnės šalys tikėjosi kitokio pobūdžio pasekmių: migracijos padidėjimo, kuri skatintų geografinis artumas, aukštas nedarbo lygis naujosiose

²⁴ Katinka Barysch, “Absorption capacity – the wrong debate.” 2006. <<http://www.euractiv.com/en/enlargement/absorption-capacity-wrong-debate/article-160009>> [Žiūrėta 2007 03 23].

²⁵ Ten pat.

²⁶ Frank Schimmelfennig, “The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union.” *International Organization*, 55(1), 2001, 51.

²⁷ Vokietija daugiausia dėmesio plėtros procese skyrė Lenkijai ir Vyšegrado valstybėms.

valstybėse narėse ir aukšta darbo užmokesčio diferenciacija. Todėl įvertinant plėtros poveikį atskiroms politikoms bei biudžeto lėšų perskirstymo aspektą, plėtra į VRE nebuvo priimtina mažiau turtingoms šalims dėl netolygiai pasiskirsčiusios naudos iš prekybos su kandidatėmis, valstybių narių praradimų dėl ES finansinių srautų, susijusių su BŽŪP ir struktūrinės politikos įgyvendinimu, galimai padidėsančios konkurencijos su kai kuriomis savo ekonomine struktūra į kandidates panašiomis senbuvėmis bei ekonominių laimėjimų iš narystės mažėjimo²⁸. Kitaip tariant, VRE narystės neskatinu tos šalys, kurių gaunama ekonominė nauda nebūtų žymi (Portugalija, Ispanija, Airija) arba sąlygotų tam tikrus geopolitinės galios pasikeitimus (Prancūzija). VRE šalys tapo pagrindinėmis struktūrinės paramos gavėjomis ir turėjo žymios įtakos BŽŪP, nors gamina tik 3 proc. ES BVP²⁹. Mažėjant iki tol gavusių išmokas valstybių narių išmokų daliai, natūralu, jog šios valstybės nebuvo entuziastingai nusiteikusios plėtros atžvilgiu.

Vertinant iš geopolitinės pusės Prancūzijos prieštarinę poziciją plėtros atžvilgiu galima paaiškinti VRE valstybių parama, stiprinančia Vokietijos pozicijas ES³⁰. Išskyrus Graikiją ir Italiją šalys, kurių siena ribojasi su kandidatėmis, palaikė jų narystę ES, tuo tarpu nuošaliau esančios nebuvo taip pozityviai nusiteikusios plėtros atžvilgiu. Kai kurios vidurio Europos šalys pasisakė už ribotą narystę, tuo tarpu pietų ir šiaurės valstybės, išskyrus Suomiją, pritarė VRE narystei ES. Nei geografiškai, nei per ekonominę prizmę negalima paaiškinti Didžiosios Britanijos paramos plėtrai. Tačiau turint omeny valdančios daugumos eurofobiją ir visuomenėje vyraujančias euroskeptiškas nuotaikas Britanijos palaikymą galima suprasti kaip lūkesčius, jog plėtra vyks integracijos sąskaita³¹.

Vis dėlto, penktasis plėtros etapas be abejonių gali būti vadinamas ES ekonominės dinamikos bei modernizacijos katalizatoriumi, turėjusiu teigiamos įtakos tiek ES senbuvėms, tiek naujokėms. Plėtros sąlygoti ekonominiai pokyčiai buvo priimti/absorbuoti sklandžiai ir nepastebėta neigiamos įtakos prekių bei darbo rinkoms, sklandžiai įgyvendinta institucinė reforma, kitaip tariant penktajame plėtros etape ES nesusidūrė su absorbcijos gebėjimų problema. Plėtrą į rytus – ES

²⁸ Klaudijus Maniokas, „Kelias iki derybų: plėtros instrumentai ir Lietuvos statuso raida.“, Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas, Darius Žeruolis, Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės ES. Vilnius: Eugrimas, 2004. 49

²⁹ Schimmelfennig, *The Community Trap*, 53.

³⁰ Ten pat, 53.

³¹ Ten pat, 53.

preferencijas ir pradinį derybų procesą – galima vadinti grįstas racionaliais lūkesčiais, o išdava – sprendimas plėstis – gali būti laikoma tų lūkesčių rezultatu.

2004 m. ir 2007 metų plėtra įrodė, kad ES nėra vien tik turtingų valstybių klubas, tačiau vertinant plėtrą į Vakarų Balkanus ekonominiu ir geopolitiniu požiūriu iš valstybių preferencijų pusės, ji gali būti naudinga turinčioms bendrą sieną šalims: Italijai, Graikijai, Slovėnijai. Dvi didžiosios valstybės – Prancūzija ir Didžioji Britanija – laikosi skirtingų pozicijų. Britanija palaiko plėtrą į Vakarų Balkanus teigdama, kad gerovė ir stabilumas naudingas ne tik naujoms valstybėms narėms, tačiau ir visai ES. Vis dėlto, oficiali valstybės pozicija yra kardinaliai priešinga viešajai nuomonei, kuri nusiteikusi prieš imigrantus ir net laikosi nuostatos, kad tai turi neigiamą poveikį ekonomikai. Tuo tarpu Prancūzija palaikyti tolesnės plėtros nenusiteikusi, o ateityje tai gali būti net neįmanoma. Viena priežasčių – neigiama visuomenės nuomonė ir Konstitucijos pataisos, nustačiusios, kad plėtrai referendume turi pritarti visuomenė. Kita, Prancūzijai nepalanku proamerikietišku valstybių narystė. Prancūzijos požiūrį palaiko ir Italija, Belgija, Liuksemburgas, kurios laikosi nuostatos, kad tolesnė plėtra privers susiformuoti ES branduolį³².

Gali būti, kad ateities plėtra priklausys ir nuo ES senbuvių ekonomikos: galbūt po 10 metų Vokietija ar Prancūzija norės absorbuoti dabar periferijoje esančias rinkas, atsižvelgdamos į tai, kad integracija gali būti daug kainuojančiu procesu, bet ji išspręstų regione slypinčias saugumo problemas. Skirtingai nuo Austrijos, šios dvi valstybės nėra vienos stambiausių ES investuotojų regione, o Balkanų valstybių integravimas į ES nėra įtrauktas į užsienio politikos prioritetų sąrašą. Tuo tarpu Balkanų valstybių lyderiai mano, kad ES narystės perspektyvos panaikinimas turės neigiamos įtakos. Serbijos prezidento nuomone, visas kylančias problemas išspręsti be narystės perspektyvos yra žymiai sunkiau³³.

Nėra abejonių, kad Vakarų Balkanų valstybių kelias į ES bus gerokai ilgesnis nei VRE, kadangi riboti regiono gebėjimai reiškia, kad ES negali vien nustatyti sąlygų, tačiau ir privalo teikti pagalbą. Todėl greičiausiai tinkamiausias variantas stojimo procesui būtų ekonominių ir administracinių reformų, suteikiant finansinę bei

³² Ten pat, 54.

³³ Balkan leaders remind EU of integration commitment, 2007.

<<http://www.euractiv.com/en/enlargement/balkan-leaders-remind-eu-integration-commitment/article-140378>> [Žiūrėta 2007 04 26].

techninę paramą, modelis³⁴. Ir nors ES teikiamos sąlygos šiandien taikomos žymiai griežčiau, daugiau dėmesio skiriama įgyvendinimui, tačiau pagrindo tuo skūstis nėra, kadangi jos skirtos pasiruošti pilnavertei, o ne antrarūšei narystei ES.

Net žvelgiant į gan tolimą Vakarų Balkanų valstybių narystės ES perspektyvą reikia įvertinti aplinkybę, kad Vakarų Balkanų valstybės kartu sudėjus turi 22 mln. gyventojų, o tai reiškia, kad lyginant su ES-27 gyventojų padaugėtų 4 proc.³⁵. Tačiau prisimenant narystės naudą tiek senbuvėms, tiek naujosioms narėms reikia turėti omenyje, kad narystės teikiama nauda didėja prisijungus daugiau narių. Taigi raginimuose, kad prieš plėtrą reikia atkreipti dėmesį į absorbcijos gebėjimus, slypi kita mintis: neprieštaraujama Balkanų narystei, tačiau bijomasi didelės, neturtingos, musulmoniškos Turkijos, kurios gyventojų skaičius šiuo metu sudarantis apie 70 mln. sparčiai auga, o iki to laiko, kuomet Turkija taptų ES nare, ji būtų didesnė už bet kurią kitą ES valstybę³⁶. Tačiau tai tolima ateities perspektyva. Žymiai artesnė yra Kroatijos narystės perspektyva ES, o įvertinant palankią visuomenės nuomonę ir valstybės dydį tikimasi, kad su šia šalimi žymių sunkumų nebus. Jos prisijungimas 2009 metais ar vėliau galėtų ES gyventojams įrodyti, kad sėkminga plėtra – tai dinamiška kandidačių ir ES politinė sąveika, kurioje pastangas deda ir naudą gauna abi pusės³⁷, todėl plėtros procesas į Balkanus, skirtingai nuo klaidingo visuomenės įsitikinimo, gali atnešti ir naudos, be to perspektyva būti ES yra puiki paskata atlikti reikiamas reformas³⁸.

Apibendrinant reikia pažymėti, kad VRE narystė ES pripažįstama kaip strateginė nauda, kuomet nebeliko šaltojo karo laikų Europos padalijimo, o regione skatinamos demokratinės ir ekonominės reformos, tuo tarpu plėtra į Balkanus suprantama negatyviai: jei jų neįsileisime, ES kaimynystėje esančiose neturtingose valstybėse klestės nusikalstamumas ir rusens etninių konfliktų židiniai, o tai reiškia, kad bus išleidžiama daugybė lėšų saugumo misijoms ir teikiama finansinė pagalba³⁹. Remiantis A. Moravcsiko teorija, galima teigti, jog iš valstybių preferencijų pusės žymiai labiau naryste suinteresuotos Vakarų Balkanų valstybės, ne tik gausiančios ES biudžeto išmokas, tačiau (o tai žymiai svarbiau) turėsiančios galimybę prisijungti prie

³⁴ Avery Graham ir Judy Batt, "Balkans in Europe: why, when and how?" Policy Brief, European Policy Centre, 2007, 2.

³⁵ Tikslūs skaičiai pateikiami priede.

³⁶ Tim Judah, "The EU must keep its promise to the Western Balkan." Centre for European Reform, 2006. <http://www.cer.org.uk/pdf/essay_balkans_judah_july06.pdf> [Žiūrėta 2007 04 14].

³⁷ Graham ir Batt, *Balkans in Europe*, 4.

³⁸ Katinka Barysch, *Absorption capacity*.

³⁹ Graham ir Batt, *Balkans in Europe*, 2.

ES bendros rinkos. Tuo tarpu ES ekonominiai interesai nėra lemiantys – čia svarbiau kaimyninių šalių stabilumas ir vakarietišku vertybių sklaida. Vis dėlto, toliau vykstant plėtrai, kandidatėms būtų taikomi griežtesni stojimo kriterijai, kurie parodo derybinės galios asimetriją.

2.2. Derybinės galios asimetrija

Aptariant antrąją A. Moravcsiko išvalgą dėl tarpvalstybinių derybų pažymėtina, kad VRE bei Balkanų valstybių ir ES derybinė galia ryškiai asimetriška. Ši asimetrija pasireiškia dideliais VRE bei Balkanų valstybių prekybos srautais su ES, pagalba iš Vakarų, aplinkybe, jog kandidatės neturi galimybių pagrasinti prekybinėmis sankcijomis ES senbuvėms, nes tai labiau kenktų joms pačioms. ES yra pagrindinė Balkanų valstybių prekybos partnerė, tuo tarpu tik viena valstybė – Rumunija⁴⁰ – patenka į pagrindinių ES prekybos partnerių dvidešimtuką. Lentelėje pateikiami duomenys, atspindintys ryškų ES pranašumą⁴¹.

	Importas	Eksportas	Prekybos ryšiai
ES į Balkanus ⁴²	0,6 %	1,7 %	1,1 %
Balkanų valstybės į ES	66,1 %	64,8 %	65,7 %

Nekyla abejonių, kad dėl ekonominių sunkumų bei politinio stabilumo trūkumo regione narystė ES pirmiausia naudą teiktų Vakarų Balkanų valstybėms: jos labiau suinteresuotos derybų rezultatu, todėl ir jų derybinė galia palyginus su ES valstybėmis yra žymiai mažesnė; ir šios valstybės derybų procese būtų priverstos daryti nuolaidas. Grąsinti nelegalia migracija, nestabilumu ar organizuotu nusikalstamumu būtų pražūtinga taktika tiek VRE, tiek Vakarų Balkanų valstybėms.

Vis dėlto, derybų procesui net neprasidėjus ES vis dažniau kaip pasiteisinimą vengiant plėtros mini vidinius ES absorbcijos gebėjimus, kuriems Vakarų Balkanų valstybės negali padaryti jokios įtakos. Be to, Taryba apibrėžti šios sąvokos turinį pavedė Komisijai, kaip kad prieš 2004 metų plėtrą dėl menko plėtros palaikymo

⁴⁰ Pateikiami 2005 metų duomenys, kuomet Rumunija dar nebuvo ES nare.

⁴¹ ES-Balkanų pagrindiniai prekybos rodikliai 2006.

<http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113477.pdf> [Žiūrėta 2007 05 24].

⁴² Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Kroatija, Makedonija, Serbija.

senbuvėse ir jų pačių nesuinteresuotumo bei valstybių preferencijų Komisijai buvo perduota plėtros iniciatyva. Taigi plėtros į VRE procese pagrindinės plėtros idėjų generatorės ir rėmėjos vaidmuo atiteko ES Komisijai, kuri pamažu monopolizavo santykius tarp ES ir kandidačių, tuo tarpu valstybės narės įtakos turėjo tik kritiniais momentais⁴³.

ES baimė įsipareigoti dėl tolimesnės plėtros ir tvyranti nežinia sutampa su sprendimais, susijusiais su Vakarų Balkanų valstybių valstybiškumu ir valdymu. Kyla pagrįstos dvejonės, ar jos gali tinkamai įgyvendinti ES taisykles. Nors pasak Komisijos, valstybės priėmė reikalingus teisės aktus, tačiau negalima atmesti tikimybės, kad Rumunija ir Bulgarija ES standartus atitinka tik popieriuje. Pagrindinėmis problemomis laikoma aukštas korupcijos ir nusikalstamumo lygis ir niekas negali užtikrinti, kad teisinė sistema yra pakankamai stipri su tuo kovoti. Pastebima ir sunkus politinės situacijos kontroliavimas, o rezultatai matomi tik prieš priimant svarbius ES sprendimus⁴⁴. Tačiau Vakarams būtina suvokti, kokia svarbi motyvacija Balkanų valstybėms yra narystės perspektyva modernizuojant savo šalis ir pritaikant jų politines sistemas prie ES normų⁴⁵. Jei tikimybė įstoti į ES sumažėja (o tai atsitinka dėl to, jog ES politiniai lyderiai trumpalaikius politinius sprendimus iškelia virš strateginių ilgalaikių aplinkybių), mažėja ir ES daroma įtaka. Todėl tikėtina, jog lėtės ekonominės ir administracinės reformos, o politinių problemų sprendimai bus randami ir priimami žymiai sunkiau.

Vietoje to, kad ES įžengtų į naują laikotarpį, kuriame Vakarų Balkanai konsoliduojasi ir susikoncentruoja ties pasiruošimu narystei ES, šis regionas nesant tokiai galimybei gali tapti nelegalios prekybos, organizuoto nusikalstamumo, teroristų bei islamo fundamentalistų baze, be to kyla atgimstančio nacionalizmo ir politinio nestabilumo regione grėsmė. Tokia padėtis būtų pražūtinga ne tik Vakarų Balkanams, bet ir pačiai Europai⁴⁶. Kita vertus, ES vis labiau susiduria su demografinio deficito pasekmėmis, didėjančiu spaudimu ekonomikoms, kurį sukelia pasaulinė konkurencija, plėtra gali padėti ES išlikti konkurencingai pasaulinėje rinkoje ir teikti naudą žvelgiant iš didėjančios išorės bei vidaus prekybos, didesnės bendros rinkos,

⁴³ Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas ir Darius Žėruolis, Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės ES. Vilnius: Eugrimas, 2004. 45-46.

⁴⁴ Moravcsik, *Open the Doors*.

⁴⁵ Tim Judah, *The EU must keep its promise*.

⁴⁶ Ten pat.

technologinių inovacijų, mažesnių kainų, ekonominio augimo ir užimtumo perspektyvos⁴⁷.

Apibendrinant galima teigti, jog plėtros proceso metu ekonominiai interesai, nors vienur vaidinę svarbų vaidmenį, kitose valstybėse turėjo užleisti vietą geopolitiniams ar ideologiniams, tačiau neabejotinai nacionalinėms preferencijoms atiteko svarbus vaidmuo. Pastaraisiais metais matyti tendencija, kad ne tik valstybės narės, bet ir viršnacionalinės institucijos linkusios stabdyti plėtrą vis dažniau kalbėdamos apie ES absorbcijos gebėjimus. Apie tai, ką reiškia šis terminas, kokie komponentai jį sudaro, ir ar šia sąvoką senbuvės naudoja kaip instrumentą formuojant preferencijas plėtros į Vakarų Balkanų valstybes atžvilgiu, bus kalbama kitose darbo dalyse.

3. ES absorbcijos gebėjimai: nauja tai – užmiršta sena?

Terminas „absorbcijos gebėjimai“, kuris dažnai naudojamas kartu su kitomis sąvokomis – „plėtros nuovargis“ bei „galutinės ribos“ – pirmą kartą oficialiai paminėtas Kopenhagos viršūnių susitikime 1993 metais. Europos Vadovų Taryba šalia Kopenhagos kriterijų paskelbė, kad Sąjungos gebėjimas priimti naujas nares, išlaikant Europos integracijos pagreitį, yra svarbi aplinkybė, atitinkanti tiek Sąjungos, tiek šalių kandidačių bendrą interesą. Kai 1993 metais Komisija aiškino absorbcijos gebėjimų sąvoką, omeny buvo turima gebėjimai efektyviai veikti, priimti sprendimus, atsižvelgti į biudžeto ribas, įgyvendinti gerai funkcionuojančias bendras politikas ir siekti nusibrėžtų tikslų⁴⁸. Sąvoka vėl prisiminta po 2004 metų plėtros ir neigiamų rezultatų Prancūzijos ir Nyderlandų referendumuose 2005 metais, ji minima ir Komisijos 2005 m. bei 2006-2007 metų plėtros strategijose.

⁴⁷ Directorate-General for Economic and Financial Affairs, “Enlargement, Two Years After – An Economic Success”, European Commission, (ISSN 1725-3209, Nr. 24), 3.
<http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_papers/2006/ocp24en.pdf> [Žiūrėta 2007 05 02].

⁴⁸ Adèle Brown ir Michael Attenborough, “EU Enlargement: Western Balkans.” Research paper 07/27, House of Commons Library, 2007, 17.

3.1. ES absorbcijos gebėjimų sąvokos interpretacijos ir ES institucijų požiūris

2006 m. Europos Tarybos viršūnių susitikime absorbcijos gebėjimų klausimas sukėlė daug debatų, visgi buvo prieita prie nuomonės, jog ES gerbia esančius įsipareigojimus ir dės pastangas saugant Sąjungos sanglaudą ir veiksmingumą: būtina užtikrinti, kad besitęsiant plėtrai ES gali tinkamai funkcionuoti politine, finansine bei institucine prasme ir taip pat toliau gilinti bendrą Europos projektą⁴⁹. Vis dėlto, taip pat pažymėta, kad plėtra turi vykti atsižvelgiant į ES absorbcijos gebėjimus ir ankstesnės plėtros patirtį⁵⁰. Užduotis pateikti specialią ataskaitą, apimančią pagrindinius aspektus, susijusius su absorbcijos gebėjimais, taip pat metines plėtros ir priešištoji pažangos ataskaitas buvo pavesta Komisijai⁵¹. Taip pat pažymėta, jog būtina nustatyti, kaip plėtrą vertina piliečiai ir pabrėžta būtinybė apie plėtros procesą informuoti visuomenę.

Įvertinant susitikimų metu priimtų dokumentų turinį aiškiai pastebimi plėtros nuovargio ženklai: praėjus trims metams po 2003 ES viršūnių susitikimo Salonikuose Zalcburge prie įsipareigojimų Balkanų valstybėms kaip apie galimą barjerą tolimesnei plėtrai užsimenama apie absorbcijos gebėjimus (pasigirdo kalbų, Balkanams vietoje pilnavertės narystės siūlančių privilegijuotas partnerystes (tokius siūlymus pateikė Vokietija bei Prancūzija). Kitaip tariant Užsienio reikalų ministrai negalėjo patvirtinti 2003 metais duoto pažado, kad Balkanų šalys taps narėmis, kuomet bus tam tinkamai pasiruošusios kaip kad buvo su VRE: oficialus valstybių tonas buvo nusiteikęs ne taip palankiai kaip ankstesnių plėtros etapų atžvilgiu. Kitaip tariant pasiųstas signalas, kad ES nei pasiruošusi, nei nori siūlyti aiškiai narystės perspektyvą, o aiškios datos nustatymas būtų pagrįstas ne vien tinkamu kandidačių pasiruošimu narystei ES. Tuo tarpu Balkanų valstybės tikėjosi perėjimo nuo stabilizacijos ir persitvarkymo integracijos link, o taip pat ir Tarybos patvirtinimo, jog įsipareigojimais ekonominei ir socialinei sanglaudai Europoje apima ir Vakarų

⁴⁹ Council of the European Union, "Presidency Conclusions." (10633/1/06 REV 1). Briuselis, Europos Taryba, 2006, 18.

⁵⁰ Ten pat, 18

⁵¹ Michael Emerson et al, "Just What is This "Absorption Capacity" of the European Union". *CEPS Policy Brief*, 113, 2006,1. <http://shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1381> [Žiūrėta 2007 03 31].

Balkanų valstybes⁵². Galima drąsiai teigti, jog vidiniai sunkumai bei visuomenės nusistatymas ES padarė įtaką valstybių narių vyriausybėms ir pasiekti vieningos nuomonės tolesnės plėtros atžvilgiu yra sunku⁵³.

Dėl tolimesnės plėtros skiriasi tiek ES institucijų, tiek valstybių narių nuomonės: pirmosios laikosi nuomonės, kad absorbcijos gebėjimai nėra naujas plėtros kriterijus, tačiau teigia, kad šie gebėjimai yra žymiai svarbesni už kandidačių pasiruošimo įvertinimą. Šie vertinimai savo ruožtu kelia nerimą šalyse kandidatėse: kyla pagrįstas klausimas, ar pasiruošimas narystei vis dar vertinamas pagal Kopenhagos, o ne kitus kriterijus, ir ar absorbcijos gebėjimų eskalavimas reiškia, kad pati ES nenori priimti naujų narių? Bet kokiu atveju toks ES žaidimas gali atsisukti ir prieš ją pačią – gali susilpnėti ES daroma įtaka norinčioms prisijungti šalims, o tai gana didelė rizika turint omeny, su kokiomis problemomis susiduria ES kaimynystėje esančios šalys. Nors Komisija ir Parlamentas užtikrina, kad absorbcijos gebėjimai nėra naujas narystės kriterijus, tačiau susidaro išpūdis, jog šie gebėjimai buvo paversti vidiniu ES kriterijumi priimant naujas nares ir taip paverčiant stojimo procesą sunkesniu.

Vieningos nuomonės Komisijos, Parlamento, Tarybos bei oficialių ES pareigūnų kalbose ar pareiškimuose negalima rasti ir dėl pačios absorbcijos gebėjimų sąvokos. Savo ataskaitoje apie ES gebėjimą integruoti naujas nares Komisija laikosi nuomonės, kad integracijos gebėjimai yra tinkamesnis terminas už absorbcijos gebėjimus, ir taip interpretuojant šią sąvoką jai suteikiama politiškai mažiau pavojinga reikšmė⁵⁴. Parlamentas sutinka pabrėždamas, kad terminas „absorbcijos gebėjimai“ nėra tinkamas, kadangi naujosios narės nėra absorbuojamos, o pačios įstoja į ES, todėl ir gebėjimai negali būti laikomi nauju narystės reikalavimu. Tačiau sutinkama, kad tai būtina sąlyga sėkmingai plėtrai ir integracijai⁵⁵.

Tuo tarpu vietoje termino „absorbcijos“, kuris skirtas apibrėžti ekonominiam augimui ir įvertinti šalies gebėjimus efektyviai priimti išorės pagalbą, turėtų būti vartojama sąvoka, tiksliau perteikianti narystės ES pobūdį ir labiau tinkanti tokiai

⁵² Mustafa Turkes ir Goksu Gokgoz, “The European’s Union’s Strategy towards the Western Balkans: Exclusion or Integration?” *East European Politics and Societies*, 20(4), 681-682.

⁵³ Brown ir Attenborough, *EU Enlargement*, 18.

⁵⁴ Katinka Barysch, *Absorption capacity*.

⁵⁵ Europos Parlamentas, “Motion for a European Parliament Resolution on the institutional aspects of the European Union's capacity to integrate new Member States”. 2006.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0569+0+DOC+XML+V0//LT> [Žiūrėta 2007 03 29].

organizacijai kaip ES – „integracijos gebėjimai“⁵⁶. Siekiant užtikrinti šiuos gebėjimus, Sąjunga turi nuspręsti, kokios ir kokia apimtimi bus vykdomos reformos prieš plėtrą įvertinant naujųjų narių įtaką ES institucijoms, politikoms bei biudžetui⁵⁷. ES institucijoms pateikiant įvairius gebėjimų aiškinimus reikia apibrėžti ir pagrindinius gebėjimų komponentus.

3.2. Absorbcijos gebėjimų komponentai

Kuomet buvo sprendžiamas Turkijos narystės ES klausimas, ES užsienio reikalų ministrai absorbcijos gebėjimus apibrėžė trimis sakiniais: ES priimdama naujas nares turi išlaikyti varomąją integracijos jėgą; plėtra turi skatinti nepertraukiamos integracijos procesą; turi būti dedamos pastangos, kad būtų užtikrinta Sąjungos sanglauda ir veiksmingumas⁵⁸. Kitaip tariant, kad integracija būtų gilinama, turi būti ne tik išlaikomas jos dabartinis lygmuo, tačiau ir didinama sanglauda, efektyvumas ir galimybė veikti.

Apibrėždama absorbcijos gebėjimus Komisija teigia, jog Sąjunga turi užtikrinti, kad bus išlaikytas gebėjimas veikti ir priimti sprendimus išlaikant tinkamą institucijų pusiausvyrą, paisyti biudžeto ribų, įgyvendinti ambicingą gerai veikiančią bendrą politiką bei siekti savo tikslų⁵⁹. Kitaip tariant, pasak Komisijos, absorbcijos gebėjimai nustatomi pagal tai, „ar ES tam tikru momentu arba per tam tikrą laikotarpį gali priimti naujas nares nekeliant pavojaus Sutartyse nustatytiems politiniams tikslams“⁶⁰. Šie gebėjimai priklauso nuo dviejų pusių: ES politikos ir institucijų vystymosi bei paraiškas pateikusių šalių. Kitaip tariant, remiantis ataskaita, ES absorbcijos pajėgumus apibrėžia du faktoriai⁶¹:

- Europos integracijos stiprinimas ir gilinimas išlaikant dinamiką ir tuo pat metu užtikrinant ES gebėjimą veikti. Sąjungos gebėjimą išlaikyti Europos

⁵⁶ “The absorption puzzle.” *Economist*, 380, 2006.

http://www.economist.com/research/articlesBySubject/displaystory.cfm?subjectid=682266&story_id=EI_STTTDQR > [Žiūrėta 2007 02 08]

⁵⁷ Europos parlamentas, *Motion for a European Parliament Resoluition*.

⁵⁸ Andreas Schockenhoff, “Enlargement: Six Tests for the EU’s Absorption Capacity.” *Europe’s World*, 2006, 93.

⁵⁹ Europos Bendrijų Komisija, “Plėtros strategija ir pagrindiniai 2006–2007 m. uždaviniai. Įskaitant priede pateikiamą specialiąją ataskaitą apie ES gebėjimą integruoti naujas nares.” (KOM(2006) 649). Briuselis: Europos Komisija, 2006, 15.

⁶⁰ Ten pat, 15-16.

⁶¹ Ten pat, 13.

integracijos pagreitį jai išsiplėtus Komisija apibrėžia esant tris pagrindinius komponentus: institucijas, bendros politikos sritis ir biudžetą.

- užtikrinimas, kad šalys kandidatės stojimo metu gali priimti narystės įsipareigojimus ir atitinka griežtas sąlygas, kurių atitikimą remdamasi griežtomis sąlygomis vertina Komisija.

Taigi turint omeny kandidačių transformaciją tampant pilnavertėmis ES narėmis ir ES politikų ir institucijų vystymąsi, absorbcijos gebėjimai gali būti apibrėžiami kaip klausimas, ar ES gali priimti naujas nares ir tuo pačiu veikti kaip ir anksčiau⁶²: kad institucijos dirbtų veiksmingai, vykdoma politika atitiktų tikslus, o biudžetas būtų proporcingas tikslams ir finansiniams ištekliams.

Absorbcijos gebėjimai gali būti siejami ir su klausimais, ar ES turi apibrėžti savo plėtros ribas, ar ji pasiruošusi priimti naujas nares⁶³, ar plėtra padeda ES tapti stipresne ir labiau sėkminga,⁶⁴ kaip ir kokia linkme toliau turi vystytis ES⁶⁵. Nesvarbu, kokį klausimą keliamo, galima pastebėti, kad gebėjimai yra labiau susiję su pačios ES vidine organizacija ir politikomis bei ribomis, iki kurių gali plėstis ES, kad būtų išvengta sutrikimų ir dezintegracijos. Jie netaikomi šalims kandidatėms, todėl ir faktoriai, nustatantys galimas ES plėtros ribas, turi būti atskiriami nuo šalių kandidačių tinkamumo tapti ES narėmis. Jei šalys nevykdo Kopenhagos kriterijų – negerbiamos žmogaus teisės, nėra teisės valdymo ir neveikia rinkos ekonomika – kitaip sakant, tinkamumo kriterijai nėra vykdomi, tai susiję tik su valstybėmis kandidatėmis, o ne su vidinėmis ES ribomis. Šis atskyrimas leidžia daryti išvadą, kad absorbcijos gebėjimai vis dėlto nėra susiję su naujais tinkamumo kriterijais⁶⁶.

Į kai kuriuos klausimus dėl absorbcijos gebėjimų atsakymus galima rasti Romos sutartyje, kuri nustato, kad bet kuri Europos valstybė, gerbianti europines vertybes, gali kreiptis dėl narystės ES. Be to, dar 1976 metais vertinant Graikijos priėmimo į ES galimybes buvo išsakyta nuostata, kad kiekvienas plėtros etapas turi prisidėti prie Bendrijos efektyvesnio veikimo, geresnio sprendimų priėmimo ir bendrų institucijų stiprinimo. Tačiau ir pati Komisija pripažįsta, kad Sutarties nuostata dėl

⁶² Olli Rehn. „Enlargement and Absorption Capacity“. Enlargement to Romania and Bulgaria, 7. http://ec.europa.eu/commission_barroso/rehn/pdf/interviews/eldr_09_2006_en.pdf [žiūrėta 2007 02 28]

⁶³ Europos Parlamentas, *Motion for a European Parliament Resolution*.

⁶⁴ Brown ir Attenborough, *EU Enlargement*, 18.

⁶⁵ Schockenhoff, *Enlargement: Six Tests for the EU's Absorption Capacity*, 93.

⁶⁶ Vibert, *MER and the EU's Debate on Absorption Capacity*.

europinių principų nereiškia, kad ES turi patvirtinti visas pateiktas paraiškas – pirmiausia Europos Sąjunga yra apibrėžiama pagal jos vertybes⁶⁷.

Įvertinant Komisijos ataskaitą dėl absorbcijos gebėjimų, galima išskirti tris joje keliamus klausimus:

- Ar ES gali priimti naujas nares? Ataskaitoje analizuojama galima naujųjų narių įtaka ES institucijoms, politikoms ir biudžetui. Joje teigiama, kad prieš kitą ES plėtrą būtina nuspręsti dėl institucinių reformų apimties ir turinio, o šis institucinis susitarimas turėtų būti pasiektas iki to laiko, kol naujosios narės bus pasirengusios įstoti⁶⁸. Kroatijos ir Turkijos derybų programose nustatytos priemonės užtikrinti tinkamą ES politikos funkcionavimą įvykus plėtrai – pereinamieji laikotarpiai, leidžiančios nukrypti nuostatos, specialūs susitarimai ir nuolatinės apsaugos priemonės. Vertindama plėtros poveikį biudžetui, Komisija tirs būsimų plėtrų poveikį žemės ūkio ir sanglaudos politikai – bus atsižvelgiama į būsimus šių politikos kryptių pokyčius ir išaugusį ekonomikos dinamiškumą⁶⁹. Pagrindinis bendrijos tikslas po plėtros turi būti išlaikyti gebėjimai greitai ir efektyviai priimti sprendimus. Po Rumunijos ir Bulgarijos įstojimo priimant naujas nares būtinas Konstitucinės sutarties įsigaliojimas arba kitoks institucinės reformos sprendimas, nes ES Konstitucinės sutarties nepatvirtinimas kol kas užkirto kelią efektyvesniam, skaidresniam ES institucijų darbui po plėtros. Bijomasi, kad Komisija bus per gausi, kad galėtų efektyviai veikti, Taryba nebepajėgs aiškiai dauguma priimti sprendimų, o Parlamentas taps sunkiai valdomu⁷⁰.
- Gebėjimai finansuoti: biudžetas turi būti pritaikytas atlaikyti globalizacijos iššūkius kartu išlaikant solidarumą su mažiau turtingomis ES valstybėmis, o tai galima įgyvendinti atliekant ES finansavimo sistemos reformas ir didinant absorbcijos gebėjimus. ES biudžetas turi aiškiai nustatytą perskirstymo politiką, nukreiptą neturtingiausių regionų atžvilgiu.
- Ar kandidatės yra pakankamai pasiruošusios. Kad tuo įsitikintų, Komisija pasisako už griežtesnes sąlygas ir priežiūrą, tačiau taip pat ir siūlo pagalbą derantis dėl narystės. Pažymima, kad geras šalių kandidačių pasirengimas palengvins sklandų integravimąsi į ES. Tolesnis pasirengimo kokybės

⁶⁷ Europos Bendrijų Komisija, *Plėtros strategija ir pagrindiniai 2006–2007 m. uždaviniai*, 16.

⁶⁸ Ten pat, 18.

⁶⁹ Ten pat, 19.

⁷⁰ Vibert, *MER and the EU's Debate on Absorption Capacity*.

gerinimas ir atidesnė stebėseną tapo svarbiais todėl, kad ES veiklos apimtis kinta, o ypatingas dėmesys bus skiriamas struktūrų, būtinų užtikrinti teisei valstybei, sukūrimui⁷¹.

- Ar ES gyventojai yra pasiruošę priimti naujas nares? Komisija pastebi, kad vykdydama politiką, įskaitant plėtros politiką, ES turi užsitikrinti piliečių paramą, skleisti informaciją apie konkrečią naudą, kurios tikimasi iš plėtros. Visos šiame procese dalyvaujančios šalys yra suinteresuotos, kad būtų išvengta atotrūkio tarp politikos formuotojų ir visuomenės⁷².

Apibendrinant Komisijos dokumentą, galima pastebėti, kad ataskaita įnešė aiškumo apibrėždama sąvokas, gebėjimams apibrėžti Komisija nustatė kriterijus, be to pažymėjo, kad naujų valstybių priėmimas neįmanomas, kol nebus patvirtinta nauja institucinė struktūra, tinkanti ES, susidedančiai daugiau nei iš 27 narių. Tokiu būdu pateiktas kompromisinis siūlymas pabrėžiant efektyvų institucijų funkcionavimą bei šalims kandidatėms nurodytas problemas, kurias reikia spręsti.

Tačiau Komisija neužsimena apie tai, ką pripažįsta Parlamentas: kad Sąjunga susiduria su sunkumais vykdant įsipareigojimus Pietryčių šalims, kadangi jos dabartinė institucinė, finansinė bei politinė struktūra nėra tinkama tolimesnei plėtrai ir turi būti tobulinama⁷³. Šalia Komisijos ataskaitoje minimų institucinių, politikos, biudžeto gebėjimų Parlamentas apibrėžia ir kitus, su absorbcijos/integracijos gebėjimais susijusius aspektus, ir pastebi, kad plėtra gali modifikuoti bei paskatinti Europos pagrindinių teisių chartijos priėmimą, finansinės perspektyvos peržiūrėjimą pritaikant ją prie išsiplėtusios ES poreikių, kai kurių politikų naują apibrėžimą atsižvelgiant į dabartinius iššūkius, su kuriais susiduria ES, kaimynystės politikos stiprinimą siekiant surasti tinkamas priemones stiprinti santykius su tomis šalimis, kurios negali išpildyti narystės kriterijų arba pasirenka nestoti į ES⁷⁴.

Apžvelgiant Parlamento bei Komisijos ataskaitą, Tarybos išvadas galima pastebėti, jog ne tik absorbcijos gebėjimų terminas, bet ir jo turinys interpretuojamas skirtingai. Šį veikimą galima vertinti remiantis trimis dimensijomis⁷⁵, tačiau akademinėje literatūroje nustatyti ir apžvelgiami papildomi kriterijai, kurių pagalba siekiama apibrėžti minimą sąvoką. Kadangi skirtingai nuo Kopenhagos kriterijų,

⁷¹ Europos Bendrijų Komisija, *Plėtros strategija ir pagrindiniai 2006–2007 m. uždaviniai*, 19.

⁷² Katinka Barysch, *Absorption capacity*.

⁷³ Europos Parlamentas, *Motion for a European Parliament Resolution*.

⁷⁴ Ten pat.

⁷⁵ Rehn, *Enlargement and Absorption Capacity*, 7.

absorbcijos gebėjimai neturi oficialaus apibrėžimo ir apibūdinimo, kiti autoriai prie išvardintų gebėjimų dar prideda:⁷⁶

- ES ribų nustatymą teigdami, kad būtina aiškiai nustatyti ES ribas: perspektyva jau nurodyta ES Konstitucinėje sutartyje, kurioje pabrėžiama, kad Sąjunga yra atvira visoms Europos valstybėms, kurios gerbia jos vertybes ir yra pasiryžusios jas puoselėti kartu⁷⁷. Remiantis šia nuostata galima daryti prielaidą, kad ES narėmis gali tapti tiek Ukraina, tiek Moldova ar kitos Europos šalys; tačiau atskiros šalies priėmimas turi vykti individualiai kruopščiai tikrinant, ar šalys kandidatės atitinka stojimo kriterijus, taip pat įvertinant vidinę ES padėtį ir atsakant į klausimą, ar ji gali priimti naujas nares.
- Užsienio politikos stabilumą: ateityje vyksiančios plėtros vienas tikslų turi būti ir ES, kaip stabilumo inkaro, užtikrinimas. ES yra suinteresuota, kad Balkanų valstybės įveiktų vietinius konfliktus. Jei šios valstybės atitiks visus stojimo kriterijus, o ypač išspręs organizuoto nusikalstamumo problemą, tai žymiai padidins dabartinių ES narių saugumą. Tačiau iš kitos pusės problemą kelia (o ją būtina spręsti iki narystės) Irano, Sirijos ir Irako kaimynystė bei išorinis saugumas Turkijai tapus bloko nare⁷⁸.

Be šių komponentų skirtingi autoriai dar prideda: ES bendros rinkos, darbo rinkos, biudžeto, eurozonos ir institucinės sistemos gebėjimus priimti naujas nares, visuomenės gebėjimus priimti imigrantus, o taip pat ir ES gebėjimus užtikrinti strateginį saugumą⁷⁹.

Visgi atsižvelgiant į Komisijos ataskaitoje išskirtus kriterijus kitoje dalyje aptarsiu pasirinktus ES absorbcijos gebėjimus Balkanų valstybių atžvilgiu lyginant su jau įvykusia plėtra į VRE. Pastebima, kad visuomenė nepitaria ekonomiškai silpnesnių ir skirtingų valstybių integracijai tiek VRE, tiek Vakarų Balkanų valstybių atžvilgiu. Pastaruoju metu tiek ES institucijoms, tiek politiniams lyderiams vis labiau pabrėžiant gyventojų nuomonės svarbą, aptarsiu, kaip visuomenė reaguoja ir vertina plėtros procesą. Šis vertinimas glaudžiai susijęs ir su darbo rinkos, o tiksliau –

⁷⁶ Michael Emerson et al, *Just What is This*, 9.

⁷⁷ *Europos sąjunga. Steigimo dokumentai ir sutartis dėl Konstitucijos Europai*. Vilnius: Eugrimas, 2005, 209.

⁷⁸ Schockenhoff, *Enlargement: Six Tests for the EU's Absorption Capacity*, 94.

⁷⁹ Michael Emerson et al, *Just What is This*, 1.

migracijos – problema⁸⁰, todėl bus siekiama atsakyti į klausimą, kokį poveikį darbo rinkai ES senbuvėse turėjo naujųjų valstybių narystė. Kitoje dalyje bus aptarta ir instituciniai bei biudžeto gebėjimai absorbuoti naujas nares.

4. Absorbcijos gebėjimai

4.1. Visuomenės požiūris į plėtrą ir gebėjimai absorbuoti naujas nares

Tarybai pavedus Komisijai parengti ataskaitą dėl absorbcijos gebėjimų jai perduota ir instrukcijos: pabrėžti, kaip dabarties ir ateities plėtrą vertina piliečiai. Kitaip tariant keliamas klausimas ne ar naujosios narės pasiruošusios, o ar tam pasiruošusios senbuvės⁸¹. ES institucijos vieningai sutaria, kad visuomenė turi būti informuota apie plėtros teikiamą naudą ir galimus iššūkius. Puikiai suprantama, kad gyventojų parama yra vienas svarbiausių dalykų formuojant tolesnės plėtros politiką ir šiame procese svarbus demokratinio legitimumo faktorius. Norint, kad plėtra būtų sėkminga valstybės turi pranešti visuomenei apie jos teikiamą naudą⁸². Geriausias būdas tai daryti – deleguoti politikus nacionaliniu, regioniniu bei vietiniu lygmeniu išaiškinti visuomenei su plėtra susijusius klausimus, akcentuoti plėtros privalumus⁸³.

Vis dėlto ryškėja tendencija, jog plėtra nepakankamai remiama politinio elito, o visuomenė tampa vis labiau skeptiškai nusiteikus naujųjų valstybių narių atžvilgiu. 2004 metų plėtra sutikta be didesnio entuziazmo, neigiamus referendumų Prancūzijoje ir Nyderlanduose rezultatus galima suprasti ne kaip balsavimą prieš Konstituciją, tačiau kaip neigiamo požiūrio išraišką į vykstantį plėtros procesą. Galima tai vadinti ir plėtros nuovargiu. Juk po Rumunijos ir Bulgarijos seks Kroatija, tada Makedonija su Serbija, Juodkalnija, Albanija. Neatmetama ir Kosovo, kaip potencialaus kandidato galimybė, taip pat negalima pamiršti ir Turkijos⁸⁴. Nors priešpaskutinis etapas įvardijamas sėkmingu ir ryškios opozicijos jam pastebėta nebuvo, tačiau matyti, kad

⁸⁰ Prancūzijos referendume pagrindinės priežastys, skatinusios nepritarti ES Konstitucijai: pirma, turės neigiamos įtakos užimtumo situacijai Prancūzijoje/Prancūzijos įmonių perkėlimas/darbo vietų praradimas – 31 proc.; antra, silpna ekonominė situacija Prancūzijoje/didelis nedarbo lygis – 26 proc. http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl171_en.pdf [Žiūrėta 2007 05 03].

⁸¹ The absorption puzzle, *Economist*.

⁸² Brown ir Attenborough, *EU Enlargement*, 28.

⁸³ Parlamentas

⁸⁴ Moravcsik, *Open the Doors*.

tolesnė plėtra susidurs su stipresniu pasipriešinimu: labiausiai nepritariama Turkijos narystei, net jei ji ir atitiktų nustatytas sąlygas. Vis dėlto matyti, kad visuomenė plėtros požiūriu yra pakankamai susiskaldžiusi ir labiausiai nepritariama Albanijos, o labiausiai sveikintina Kroatijos narystė⁸⁵.

2006 metų rudenį tik 46 proc. piliečių palaiko tolimesnę plėtrą. Vokietijoje, Austrijoje ir Prancūzijoje parama siekia tik apie 30 proc.⁸⁶. Tai ypatingai svarbu, kadangi Prancūzijos Konstitucijoje darytos pataisos, nustačiusios, jog po Kroatijos įstojimo plėtros klausimai turės būti sprendžiami referendumo keliu. Logiška, kad esant nežymiai visuomenės paramai politikai taip pat bus gana skeptiškai nusiteikę tolimesnės plėtros atžvilgiu, todėl natūralu, kad po nesėkmingų referendumų Prancūzijoje ir Nyderlanduose siekiama išlaikyti *status quo*.

Remiantis Eurobarometro visuomenės nuomonės ataskaita, išleista gruodžio mėn., atotrūkis tarp plėtros rėmėjų išlieka labai nedidelis: 46% (+1 proc. nuo 2006 metų pavasario) palaikančių plėtrą, ir 42% jai nepritariančių. Plėtros rėmėjų skaičius ir menkas jo didėjimas nėra pakankamas įtikinant Balkanų valstybes visuomenės parama, o plėtros palaikymas kelia grėsmę ES lyderiams išlikti savo postuose. Galima pastebėti, kad visuomenės paramos svarba išaugo priėmus Prancūzijoje sprendimą visus tolesnius klausimus dėl tolimesnės plėtros spręsti referendumuose. Taigi ir plėtros procesas daugiausia priklauso nuo to, kiek sėkmingai nacionalinės vyriausybės teiks informaciją apie plėtros naudą savo piliečiams.

Pagal lentelėse pateiktus Eurobarometro apklausų duomenis matyti, kad 2001-2003 metais palaikančių tolesnę plėtrą ES senbuvėse buvo daugiau nei įstojus naujosioms šalims. Taip pat pastebima tendencija, jog pastaraisiais metais mažėja indiferentiškų asmenų skaičius ir dažniausiai jų balsai pereina į pasisakančių prieš tolesnę ES plėtimąsi stovyklą.

ES-25	Už plėtrą	Prieš plėtrą	Neturi nuomonės
2006 m. rudenį	46 proc.	42 proc.	12 proc.
2005 m. rudenį	49 proc.	39 proc.	12 proc.
2004 m. rudenį	53 proc.	35 proc.	12 proc.

⁸⁵ Guillaume Durand ir Antonio Missiroli, "Absorption Capacity: Old Wine in New Bottles?" European Policy Centre, Policy Brief, 2006, 3.

⁸⁶ Eurobarometro duomenys, 66. Parama plėtrai, 28.

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_highlights_en.pdf [Žiūrėta 2007 05 03].

ES-15	Už plėtrą	Prieš plėtrą	Neturi nuomonės
2003 m. rudenio	47 proc.	36 proc.	17 proc.
2002 m. rudenio	52 proc.	30 proc.	18 proc.
2001 m. rudenio	51 proc.	30 proc.	19 proc.

Priežasčių, kodėl į plėtrą žiūrima nepalankiai yra ne viena. Sulėtėjęs ekonominis augimas padidino abejones dėl ekonominių pasekmių senbuvėms, be to laikotarpis, kuomet VRE šalys išsivadavo nuo komunistinio režimo ES senbuvių gyventojams neatrodė pakankamai ilgas, kad būtų suprasti ir įvertinti įvykę pokyčiai. ES gyventojai žymiai daugiau palaikytų turtingų rinkos ekonomikos valstybių narystę (pvz., 1995 metų plėtra: Austrija, Suomija, Švedija). Tačiau iš kitos pusės nepritarimas naujų valstybių narystei kyla ir iš informacijos stokos apie šalis kandidates, plėtros teikiamą naudą abejoms pusėms. Pastebėta, jog neapsisprendusių dėl plėtros proceso gyventojų skaičius yra didesnis, kuomet kalba eina apie posovietines valstybes. Tačiau piliečių nuostatos dėl plėtimosi proceso kinta: parama plėtrai siekė 52 proc. 2001-2002 metų rudenį. Vėliau mažėjant Europos ekonominiam augimui mažėjo ir parama, tačiau pasisakančių už buvo daugiau nei jai nepritariančių (2004 m. pavasarį atitinkamai 42 proc. ir 39 proc.)⁸⁷.

Iš duomenų galima daryti išvadą, kad ES gyventojai išgyvena plėtros nuovargį, kurį sąlygoja spartus ES plėtimosi procesas. O valstybes, su kuriomis ES gyventojus sieja bendrumo jausmas – Graikiją, Ispaniją, Portugaliją – priimti lengviau nei 2004 metų plėtros valstybes, kurios dėl komunistinio režimo buvo atitolusios nuo europietiškos kultūros. Tą patį galima pasakyti ir apie Balkanų valstybes. Pvz., piliečių nuomonė priklausomai nuo šalies svyruoja nuo 77% (13% prieš), pritariančių Šveicarijos įstojimui, iki 31% (55% prieš) pasisakančių už Turkijos narystę. Skalės viduryje poziciją užima Kroatija, kurios įstojimui pritaria 51% ir pasisako prieš 35% gyventojų⁸⁸.

Kalbant apie piliečių paramą matyti paradoksali situacija: plėtros teikiama nauda nėra pakankama sąlyga entuziastingai reaguoti į plėtros procesą. Pažiūras dėl besiplečiančios ES daugiausia nulemia bendrumo jausmas, kuriuo remiantis Bulgarijos, Rumunijos, ypatingai Turkijos narystė nėra pageidaujama⁸⁹. Be to paramą

⁸⁷ Directorate-General for Economic and Financial Affairs, *Enlargement, Two Years After*, 17.

⁸⁸ Ten pat, 18

⁸⁹ Ten pat, 16

politikoms nulemia naudos/kaštų, nežinios bei ekonominių skirtumų tarp ES senbuvių ir kandidačių faktorius.

Vykstant plėtrai ES būtina stiprinti Europos tapatybės jausmą, todėl reikia dar kartą sutelkti dėmesį ties vertybėmis, kurių pagrindu kūrėsi Bendrija. Nors ES nėra homogeniška, būtina turėti omenyje jos socialinius ir kultūrinius skirtumus, kurių vykstant ES plėtimosi procesui gali daugėti. Nėra abejonės, kad plėtra ateityje priklausys ir nuo to, kaip visuomenė supranta ES veikimo modelį ir gyventojų gebėjimu save identifikuoti su ES. Jei gyventojų tarpe vyraus nuomonė, jog ES neveikia tinkamai, politiniams lyderiams bus labai nelengva įtikinti, kad ES gali veikti geriau, jei bus didesnė. Dar blogiau, jei sprendimai priimami iš anksto neatsižvelgiant į visuomenės nuomonę⁹⁰. Pasak A. Moravcsiko ir M. A. Vachudovos, tokiu atveju už ekonominius gali būti didesni politiniai kaštai, nes visuomenei plėtros procesas asocijuojasi su kylančia imigracija bei nedarbo lygio didėjimu. Nors plėtra tokių pasekmių gali neturėti, politikai nepaisant to siekia įtikti gyventojams taikydami pereinamuosius laikotarpius tiek Šengeno erdvei, tiek darbo jėgos judėjimui. Tam laikui praėjus tikėtina, jog senbuvės dėl demografinio deficito sieks pritraukti darbo jėgą iš naujų valstybių⁹¹.

Apibendrinant apklausų rezultatus galima aiškiai matyti, kad parama plėtrai kiek mažėja. Ši tendencija vis labiau tampa iššūkiu tolimesniam procesui, nes be piliečių paramos tokie svarbūs sprendimai priimami nebus. Reikia pažymėti, kad gyventojams trūksta žinių ir apie ES veikimo modelius, ir apie šalis kandidates, ir apie plėtros teikiamą naudą. Tačiau viena iš plėtros nepalaikymo priežasčių ta, jog gyventojai nemato ES plėtros galo, o ekonominės naudos neapčiuopia, taip pat jaučiama imigrantų grėsmė. Ar šis nusistatymas teisingas, galima patikrinti aptarus darbo rinkos bei migracijos iš naujų narių po 2004 metų plėtros į ES senbuves klausimus.

4.2. Darbo rinkos gebėjimai absorbuoti naujas nares

Komisija ataskaitoje įvertindama plėtros poveikį, teigia, jog plėtra kelia ES konkurencingumą ir galią pasaulinėje arenoje, ji veikia kaip katalizatorius ekonominei plėtrai ir modernizacijai. Iš bendros rinkos naudos gauna vartotojai, o kompanijos,

⁹⁰ Durand ir Missiroli, *Absorption Capacity*, 4.

⁹¹ Moravcsik ir Vachudova, *National interests, state power, and EU enlargement*, 7.

esančios ES senbuvėse, gali didinti savo konkurencingumą ir skatinti naujų darbo vietų kūrimą⁹².

Po 2004 m. plėtros etapo buvo tikimasi ekonominių imigrantų bangos, tačiau, kaip teisingai prognozavo A. Moravcsikas ir M. A. Vachudova, tai nesukėlė neigiamų pasekmių ES senbuvėms. Kai kurios šalys, neapribojusios darbo jėgos antplūdžio ir atvėrusios savo darbo rinkas – Airija, Švedija, Didžioji Britanija – nauda patyrė gaudamos daugiau pajamų, surinkdamos daugiau mokesčių, šešėlinės ekonomikos sumažėjimu, darbą pasiūlydamos asmenims, kurie turi tinkamų įgūdžių: kitaip tariant patyrė ekonomikos augimą ir nedarbo mažėjimą. Įvertindamos pirmtakių pasiekimus, jų pavyzdžiu pasekė ir dar penkios ES valstybės, pilnai atvėrusios savo darbo rinkas (kitos dvi atvėrė iš dalies)⁹³. 2005 metais nedarbo lygis ES-25 sumažėjo nuo 9.2% (2004 metais) iki 9.0%. Šie teigiami pokyčiai buvo susiję ir su darbo jėgos migracija į ES-15⁹⁴. Airijoje 2005 metais pastebėta, kad nedarbas sumažėjo nuo 4.5% (2004 metais) iki 4.3% 2005 metais. Net 4.7% padidėjęs įdarbinimas turėjo žymios teigiamos reikšmės Airijos ekonomikai. Atvykusių darbininkų skaičius iš naujųjų narių buvo 112 887 2005 metais, (53 582 2004 metais). Švedijoje pastebėtas padidėjęs užimtumas paslaugų sferoje, o naujųjų narių darbuotojams 2004-2005 metais buvo išduoti 8 768 darbo leidimai. Tuo tarpu Jungtinėje Karalystėje 2005 m. buvo išduoti 210 090, o 2004 m. 134 535 darbo leidimai naujųjų narių darbuotojams. Duomenų, liudijančių darbo jėgos judėjimą iš Bulgarijos ir Rumunijos 2005 m. į ES-15, kol kas nėra, tačiau žinoma, kad didžiausios bulgarų bendruomenės sutinkamos Graikijoje (200 000), Italijoje (60 000), Ispanijoje (80 000). Tuo tarpu rumunų tautybės gyventojų daugiausia aptinkama Ispanijoje 400 000, Italijoje 175 000, Vokietijoje 73 000, Prancūzijoje 60 000⁹⁵.

Pastebėta, jog darbo jėgos ribojimas valstybei naudos neduoda: darbo jėgos antplūdis reguliuojamas pasiūlos/paklausos principu, o užverta darbo rinka reiškia, jog nebus laikomasi darbo teisės aktų, bus sudaromos sąlygos nelegaliam darbui ir šešėlinei ekonomikai. Esant tokiai situacijai imigrantai turi tenkintis darbu ne pagal

⁹² Europos Bendrijų Komisija, *Plėtros strategija ir pagrindiniai 2006–2007 m. uždaviniai*, 17.

⁹³ Directorate-General for Economic and Financial Affairs, *Enlargement, Two Years After*, 80.

⁹⁴ [Regional unemployment in the European Union, Bulgaria and Romania in 2005. Issue number 1/2006](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1073,46587259&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_product_code=KS-DN-06-001), 2006. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1073,46587259&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_product_code=KS-DN-06-001> [Žiūrėta 2007 04 14].

⁹⁵ Regional unemployment in the European Union, Bulgaria and Romania in 2005 1/2006, 9. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DN-06-001/EN/KS-DN-06-001-EN.PDF> [Žiūrėta 2007 04 14].

turimą kvalifikaciją, mažesniu atlygiu, o tai reiškia, kad rinka orientuota į žemesnę įgūdžių bei apmokėjimo sąlygų skalę⁹⁶. Kita vertus, reiškiant nuogastavimus dėl didelės imigrantų bangos, reikia prisiminti, jog panašus pereinamasis laikotarpis buvo taikomas ir Ispanijai bei Portugalijai, tačiau netrukus jis buvo panaikintas – paaiškėjo, kad šių valstybių darbininkų, ieškančių darbo kitose valstybėse, skaičius sumažėjo. Tai atsitiko dėl dviejų priežasčių: pirma, daugelis norėjusių emigruoti jau buvo tai padarę; antra, sumažėjus BVP vienam gyventojui skirtumui tarp minimų šalių ir ES, sumažėjo ir stimulus emigruoti⁹⁷.

Dėl didelių BVP asmeniui skirtumų prieš plėtrą buvo prognozuota, jog dėl migracijos naujosios narės gali netekti 2-4% gyventojų, o per 15 metų bendras imigrantų skaičius siektų 3 mln., tai sudarytų 1.2 proc. darbingo amžiaus gyventojų buvusioje ES-15 2020 metais. Tačiau ir šie skaičiai nėra pakankami, kad turėtų žymios įtakos darbo rinkai, todėl migracija iš rytų jokios grėsmės užimtumui ir darbo užmokesčiui nekelia – atvirkščiai, kaip matyti, skatino ekonominį augimą šalyse, atvėrusiose savo darbo rinką. Taip pat reikia pastebėti, kad laikui bėgant ir mažėjant pajamų atotrūkiui tarp ES senbuvių ir naujųjų narių migracijos srautai linkę mažėti ir darbo rinkai daugiau įtakos gali turėti ne iš valstybių narių plūstanti darbo jėga. Didesnė problema ES yra gyventojų darbingo amžiaus mažėjimas, kuriam kol kas ES valstybės nėra tinkamai pasiruošusios, todėl ekonominė imigracija gali būti laikoma tinkamu būdu siekiant sušvelninti šį demografinį deficitą.

Kalbant apie šalis kandidates ir potencialias kandidates, daugiausia migrantų galima tikėtis iš Turkijos, tačiau turint omenyje, kad ji artimiausiu metu ES nare netaps ir, be abejonės, jai bus taikomi darbo jėgos apribojimai, demografinė padėtis dar gali keistis. Demografinis nuosmukis matomas ne tik ES senbuvėse, bet ir naujosiose valstybėse narėse, todėl ir jos gali būti suinteresuotos darbo jėgos pritraukimu. O vertinant Balkanų valstybių perspektyvą reikia turėti minty, jog šių valstybių gyventojų skaičius sudarytų vos 4 procentus ES gyventojų ir neturėtų žymesnės įtakos.

Kitas svarbus klausimas, susijęs su darbo rinkos pokyčiais senbuvėse, buvo galimas ekonominės veiklos perkėlimas į naujas nares, tačiau nei šis, nei perdėti nedarbo didėjimo lūkesčiai nepasitvirtino; kaip nepagrįsta buvo ir tiesioginių užsienio investicijų nukreipimo į naujas valstybes baimė. Naujosioms narėms teko nedidelė

⁹⁶ Directorate-General for Economic and Financial Affairs, *Enlargement, Two Years After*, 81-82.

⁹⁷ Simon Hix, *ES politinė sistema*. Vilnius: Eugrimas, 2006, 405.

dalis išorinių - 4%, kuomet ES senbuvėms – net 53% investicijų srauto. Ir tik nedidelė dalis investicijų buvo nukreipta į veiklos perkėlimą į naujas valstybes⁹⁸. Senbuvėse buvo nerimaujama ir dėl galimos darbo imigrantų įtakos darbo užmokesčiui, kai kuriems darbo rinkos segmentams, tačiau ilguoju laikotarpiu darbo užmokestis tiek nekvalifikuotai, tiek kvalifikuotai darbo jėgai vis tiek kils. Diskusijos, kad imigrantai gali išstumti iš darbo vietų tos šalies darbuotojus, yra nepagrįsti ir paremti klaidinga prielaida, kad darbo vietų skaičius yra fiksuotas. Tačiau nedarbo lygį sąlygoja makroekonominis vystymasis ir ekonominė politika, tuo tarpu migracijos poveikis užimtumui nėra žymus⁹⁹.

Apbendrinant galima tvirtinti, jog prieš plėtrą į Balkanus pasisakoma dėl teisinio neapibrėžtumo, ekonominio atsilikimo, laukiamos imigrantų bangos, tačiau iš kitos pusės baiminantis migracijos turi būti žvelgiama į perspektyvą, jog mažėjant gimstamumui ekonominė ateitis priklausys nuo importuojamos darbo jėgos. Kol kas tinkamiausia priemonė su ja kovoti, pasak A. Moravcsiko, yra pereinamųjų laikotarpių nustatymas ir leidimas pačioms narėms nustatyti jų trukmę¹⁰⁰. Be to, emigracija kelia susirūpinimą ir toms valstybėms, kurių gyventojai jas palieka: darbdaviai supranta, kad norint susigrąžinti kvalifikuotą darbo jėgą, reikia kelti ir jos darbo užmokestį. Iš kitos pusės tai gali būti pavyzdžiu, kaip vyksta pozityvi darbo rinkos integracija tobulėjant darbo jėgai ir kylant pragyvenimo standartams – šiuo požiūriu migracija labiau skatina suvienodinti darbo sąlygas visoje ES. Todėl darbo rinkos gebėjimai daugiau siejami su moraliniais ES gebėjimais priimti naujas nares, ir teisinantis absorbcijos gebėjimais reikėtų spręsti vidines ES problemas: vykdyti reformas, o ne atsisakyti plėtros bijant imigrantų antplūdžio iš ekonomiškai silpnesnių šalių. Nors plėtra daugiausia teigiamos įtakos turės ne visai ES, bet atskiriems sektoriams ir regionams bei darbininkų grupėms, tačiau tiek ES, tiek naujųjų narių prisitaikymas yra neišvengiamas ir sąlygojantis teigiamus pokyčius ES.

⁹⁸ Directorate-General for Economic and Financial Affairs, *Enlargement, Two Years After*, 71.

⁹⁹ Nicola Doyle, Gerard Hughes and Eskil Wadensjö “Freedom of Movement for Workers from Central and Eastern Europe Experiences in Ireland and Sweden” SIEPS Report No. 5, Swedish Institute for European Policy Studies, 2006. www.sieps.se [Žiūrėta 2007 04 11].

¹⁰⁰ Moravcsik, *Open the Doors*.

4.3. Biudžeto gebėjimai absorbuoti naujas nares

Komisijos ataskaitoje dėl gebėjimų integruoti naujas nares teigiama, kad vertindama plėtros poveikį biudžetui, Komisija tirs būsimų plėtrų poveikį žemės ūkio ir sanglaudos politikai, o tyrime bus atsižvelgiama į būsimus šių politikos kryptių pokyčius. Tvirtinama, kad Sąjungai būtina gebėti toliau tvariai finansuoti savo politiką¹⁰¹.

Kadangi du pagrindiniai ES biudžeto straipsniai yra BŽŪP ir struktūriniai fondai, be to, jų svarbą akcentuoja ir Komisija, todėl šie klausimai ir bus aptarti. Nenuvertinant pagrindinių veikėjų ES biudžeto rengimo procese – Komisijos, Parlamento, – visgi daugiausia dėmesio sprendžiant persikirstymo klausimus remiantis tarpvyriausybės teorija bus skiriama valstybių narių preferencijoms ir koalicijų formavimui. ES Taryba – tai atskirų valstybių ir jų interesų veikimo erdvė, kurioje valstybių narių preferencijos priklauso ne tik nuo interesų grupių daromos įtakos (pvz., įtakingos žemdirbių grupės), bet ir nuo santykio tarp įmokų ir biudžetinių srautų, ES išlaidų ir remiamų politikų suderinamumo, ES biudžeto svarbos atitinkamoms socialinėms grupėms ar regionams nacionaliniame lygmenyje¹⁰².

4.3.1. BŽŪP ir sanglaudos politika

Vertinant iš ekonominės galios pusės galima plėtra į Vakarų Balkanus pakoreguotą Sąjungos struktūrą. Aišku, šių pokyčių negalima lyginti su didžiaja plėtra, vykusia 2004 ir 2007 metais, kuomet ekonominiu požiūriu ne tokios turtingos valstybės įgavo persvarą ES-27. Vis dėlto ES istorijoje ES narėmis tapdavo valstybės, kurių BVP gerokai skirdavosi nuo to meto valstybių narių BVP vidurkio: Airija, Graikija, Ispanija, Portugalija.

Remiantis paskutinio plėtros etapo metu įstojusių valstybių ekonomine padėtimi ES laukia iššūkiai: jos yra skurdžiausios ES narės, kurių BVP nesiekia net trečdaliu ES BVP. Nekyla abejonių, jog VRE šalims ilgą laiką bus reikalinga ES teikiama parama¹⁰³. Šiuo metu ES biudžete yra numatytas dviejų trečdalių struktūrinių

¹⁰¹ Europos Bendrijų Komisija, *Plėtros strategija ir pagrindiniai 2006–2007 m. uždaviniai*, 19.

¹⁰² Helen Wallace (sud.), *Policy-making in the European Union*, 2 leid. Oxford: Oxford University Press, 2005, 196.

¹⁰³ Moravcsik, *Open the Doors*.

fondų perskirstymas regionams, kurių BVP yra žemiau nei 75 procentai ES vidurkio, o struktūrinių fondų lėšos sudaro apie trečdalį ES biudžeto. Problema dabar įstojusioms naujosioms ES narėms yra ta, kad išsiplėtus ES į neturtingesnes Europos valstybes, dalis regionų gali prarasti paramą – besiplečianti ES priims nares, kurioms reikalinga ES parama¹⁰⁴.

Vertinant plėtros į VRE poveikį biudžeto lėšoms, reikia pasakyti, kad jis buvo nebuvo ekstremalus. Per pastaruosius 15 metų ES 10-čiai naujų valstybių sumokėjo 28 mlrd. eurų. 2005 metais išmokos siekė 12 mlrd. eurų – tai sudaro 2.1 % naujųjų šalių BVP ir tik 0.1 % senbuvių BVP. Išmokos naujosioms narėms siekia 6.9 % ES biudžeto, o tai yra daugiau nei šių valstybių BVP dalis ES (ji sudaro 4.7 %)¹⁰⁵. Šie skaičiai atspindi tendenciją turtingoms šalims remti skurdesnius ES regionus, tačiau iš kitos pusės senbuvių finansinės pagalbos susijusi su plėtra sudaro tik 0.1% jų BVP. Po plėtros būtent naujosios valstybės narės yra pagrindinės ES biudžeto lėšų gavėjos – visai grupei skirtos ES lėšos sudaro 0.6 % BNP. Remiantis 2007-2013 m. finansine perspektyva išmokos naujosioms narėms dar padidės iki 1 % BVP, tačiau ES-15 tai sudarys tik nedidelę dalį finansinės naštos¹⁰⁶. Lyginant Bulgarijos ir Rumunijos stojimą į ES, pastebima, kad dvi šios šalys naudoja gausia ES finansine parama dėl žemo pajamų lygio šiose valstybėse, kur BVP žmogui sudaro 30.5 % ir 31.3 % EU-25 vidurkio ir 54.8 % naujųjų valstybių narių vidurkio, tačiau ir joms skiriamos išmokos yra pastebimai didesnės nei 2004-2006 metų periodu.

Nagrinėjant plėtros klausimą ypatingai svarbus BŽŪP aspektas. 2004 m. plėtros metu tai buvo viena svarbiausių problemų, kadangi, pirma, maždaug 25 % padidėjo žemės ūkio zona, iki 10 % padaugėjo produkcijos, o ūkininkų skaičius išaugo daugiau nei 50 %. ES Komisija pastebi, kad plėtra padidino ūkininkų pajamas naujosiose narėse nepablogindamos senbuvių padėties: padaugėjo prekybinių ryšių su naujosiomis narėmis, ir nors daugiausia naudos ir padidėjusių pajamų gavo naujokės (2004/05 m. gavo 70 % daugiau nei per 1999-2003 metų laikotarpį), tačiau ES-15 ūkininkų pajamos išliko stabilios. Pagal Komisijos pateiktus duomenis matyti, kad plėtra neigiamos įtakos ES senbuviams biudžeto požiūriu nedaro, taigi galima teigti, kad palaipsnė plėtra į neturtingas, tačiau nedideles valstybes neturėtų neigiamo

¹⁰⁴ Michael Emerson et al, *Just What is This*, 14.

¹⁰⁵ Directorate-General for Economic and Financial Affairs, *Enlargement, Two Years After*, 103-105.

¹⁰⁶ Ten pat, 103-105.

poveikio. Visgi, biudžeto gebėjimai priimti naujas nares didžiaja dalimi priklauso nuo to, kaip Taryboje susitariama dėl biudžeto pyrago dalijimo.

Komisija ataskaitoje mini, jog galimybė plėstis priklauso nuo biudžeto, vis dėlto, teisingiau sakyti, kad plėtros procesas daugiau priklauso nuo didžiųjų mokėtojų interesų suderinimo bei išmokų gavėjų sutikimo ateityje dalintis ES išmokomis¹⁰⁷. Reikia pastebėti, kad senbuvėse koreliacija tarp pajamų ir išmokų yra neigiama: turtingesnės šalys yra pagrindinės mokėtojos, tačiau dėl plėtros labiausiai nukenčia išmokas gaunančios senbuvės, labiausiai jaučiančios neigiamą plėtros poveikį: Graikija, Ispanija, Portugalija. Vis dėlto, reikia pripažinti, kad laikui bėgant naujosioms narėms pagalbos reikės ne tiek, kiek pirmaisiais narystės metais.

4.3.2. Preferencijos ir rezultatai 2006-2013 metų finansinėje perspektyvoje

Darant prielaidą, kad ateityje ES vis tiek plėsis Vakarų Balkanų link, ir turint omeny gana prastą ekonominę situaciją bei silpnas derybines galias, būtina aptarti pagrindines problemas, su kuriomis susiduriama derantis dėl 2006-2013 metų finansinės perspektyvos sudarymo.

Tai svarbus klausimas tiek valstybėms narėms – senbuvėms ir naujokėms – tiek būsimoms ir esamoms kandidatėms, nes pagrindinės diskusijos vyksta dėl įmokų į ES biudžetą mažinimo. Didžiosios įnašų mokėtojos – Didžioji Britanija, Prancūzija, Vokietija, Austrija, Švedija ir Nyderlandai griežtai pasisako prieš biudžeto didinimą. Jos vietoje nustatytos 1,24 proc. nuo BVP ribos siekia nustatyti 1 proc. ribą, kuri 2007 metų ES biudžeto pajamas sumažintų 9 mlrd. eurų, tačiau neturėtų jokios įtakos BŽŪP. Tokiu būdu ES galimybės skatinti ekonominį augimą būtų apribotos, reikėtų mažinti numatytą sričių finansavimą, išskyrus žemės ūkį, kurio finansavimas išliktų stabilus. Tokiu būdu mažinant kitų sričių finansavimą, o žemės ūkiui garantuojant pastovias išmokas, šiam sektoriui tektų beveik 50% ES biudžeto išlaidų¹⁰⁸.

Kadangi pajamų nedidėjimas remiantis subalansuoto biudžeto taisykle reiškia, kad negali būti didinamos ir išlaidos, vykstant ES plėtrai lėšos, skirtos naujosioms

¹⁰⁷ Nors persikirstomų lėšų reikšmė jų gavėjams yra labai didelė, tačiau vietoje nustatytų išmokų naujosioms valstybėms narėms didesnis narystės privalumas yra dalyvavimas bendrojoje rinkoje.

¹⁰⁸ Dalia Grybauskaitė, „Finansinė perspektyva 2007-2013. Galimybės ir iššūkiai.“ Lietuvos Respublikos Seimas: Vilnius, 2005.

narėms, būtų paimtos iš vienos programos ir perduodamos kitai. Kitaip tariant, ES biudžeto lūbų mažinimas turėtų neigiamos įtakos išsikeltiems tikslams – skatinti mokslu, žiniomis ir technologine pažanga grįstą ekonomiką, – ES rizikuotų patirti ekonominį sąstingį, nukentėtų sanglaudos idėja, o tai ypač nepalanku naujosioms narėms¹⁰⁹. Didžiųjų biudžeto mokėtojų noras mažinti įmokas ir 4 proc. taisyklė apribotų galimybes pasinaudoti ES sanglaudos politikos teikiama nauda naujosioms valstybėms. Kitaip tariant, jei mažėtų teikiama parama dabartinėms naujokėms bei Ispanijai, Portugalijai, Graikijai, plėtros kainą galima būtų vadinti didele – išmoku persikirstymo atžvilgiu minimos šalys gautų mažiau lėšų ne todėl, kad tapo turtingesnėmis, tačiau dėl to, kad po plėtros krito statistinis ES vidurkis¹¹⁰.

Vertinant biudžeto lėšų paskirstymą pastebima, kad jis nedaug kuo pasikeitė nuo praėjusios finansinės perspektyvos, tačiau skaidrumo požiūriu, galima sakyti, yra blogesnis už anksčiau priimtus susitarimus. Pvz., dėl valstybių interesų ir asimetrinės galios regioninės politikos lėšos teks ir tiems regionams, kurių BVP asmeniui yra aukštesnis už ES vidurkį (Vokietijai, Italijai, netgi Airijai nepaisant spartaus ekonominio augimo)¹¹¹. Be to, didžiosios mokėtojos – Austrija, Vokietija, Švedija – remiantis jų BNP moka tik 25 proc. sumos, kurią turėtų sumokėti Didžiąjai Britanijai kompensuojant permoką. Nuolaidos sumažinant įnašą nuo BNP padarytos ir dviem turtingiausiomis ES narėms – Nyderlandams ir Švedijai, o įmoka nuo PVM sumažinta Austrijai, Vokietijai, Nyderlandams bei Švedijai¹¹².

ES skelbiamą solidarumą, kuriuo remiantis skurdesnės šalys gauna didesnę dalį struktūrinių fondų lėšų galima pavadinti labiau simboliu¹¹³. Kadangi apie 70 proc. ES išlaidų teks žemės ūkiui ir regioninei paramai, kyla abejonės, ar iš tikrųjų ES gali įgyvendinti užsibrėžtus tikslus: skatinti ekonominį augimą bei užimtumą, stiprinti ES vaidmenį pasaulyje ir kt. Valstybės narės tai įvardija kaip bendrus tikslus, tačiau

¹⁰⁹ Jan Zielonka, *Europe as Empire: the Nature of the Enlarged European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2006, 96.

¹¹⁰ Alan Mayhew, “The Financial Framework of the European Union, 2007-2013: New Policies? New Money?” SEI Working Paper No. 78, Sussex European Institute, 2004, 9.

¹¹¹ Iain Begg ir Friedrich Heinemann, “New Budget, Old Dilemmas.” Briefing Note, Centre for European Reform, 2006, 5. <http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_new_budget_22Feb06.pdf> [Žiūrėta 2007 05 11].

¹¹² Ten pat, 5.

¹¹³ Vengrijos Pasaulio ekonomikos instituto skaičiavimais, vienam Lietuvos gyventojui 2004–2006 m. tenka 369 eurų struktūrinių fondų lėšų (neįskaitant specialių lėšų Ignalinos jėgainei uždaryti ir Kaliningrado tranzitui organizuoti), o turtingesnėse senbuvėse Airijoje – 432, Ispanijoje – 587, Graikijoje – 976 eurai vienam žmogui.

Jonas Čičinskas, *Apyšleivė perspektyva ES finansuose*. 2005. http://www.politika.lt/index.php?cid=9301&new_id=10717

kiekvienai atskirai labiausiai rūpimi klausimai yra įmokos į biudžetą ir lėšų perskirstymas. Derantis dėl finansinės perspektyvos daugiausia paisoma nacionalinių interesų: bet koks biudžeto didinimas daugiau kainuotų pačioms valstybėms narėms, tačiau tuo pat metu mažesnis biudžetas reiškia ir mažesnes išmokas prancūzų ūkininkams ar skurdesniems Portugalijos regionams¹¹⁴.

Trumpiau tariant dabartinė situacija yra tokia, pagal kurią turtingos valstybės narės per ES biudžetą moka savo ūkininkams ir gerina savo šalies infrastruktūrą: dalis ES valstybių narių iš BŽŪP gauna daugiau nei sumoka (Ispanija, Prancūzija, Graikija, Airija), be to subsidijos žemės ūkiui neskatina perskirstymo iš turtingesnių regionų skurdesniems: daugiau pinigų skiriama pasiturinčioms Europos bei Šiaurės Europos šalims negu skurdesnėms Pietų ar Rytų Europos valstybėms – VRE valstybėms nustatyti ir pereinamieji laikotarpiai per dešimt metų vis didinant tiesioginių išmokų procentą¹¹⁵.

Pastebima, kad didžiausios diskusijos dėl ES biudžeto vyksta naudos/kaštų požiūriu, tačiau žymų vaidmenį formuojant biudžetą atlieka ir viršnacionalinės institucijos, teikiančios pasiūlymus, tvirtinančios ES biudžetą ir tokiu būdu darančios įtaką Tarybai. Reikia pastebėti, kad didesnis biudžetas supranacionalinėms institucijoms taip pat palankus, kadangi didina pastarųjų galią. Žvelgiant iš plėtros perspektyvos, galima pastebėti, kokių valstybių narių interesai ir politikos būtų naudingos formuojant biudžetą. Visų pirma, Vakarų Balkanų valstybėms neparankus siekis sumažinti įmokas, kurių siekia Prancūzija ir Vokietija, viršijančios nustatytą 3 proc. biudžeto deficito ribą. Tačiau šioms valstybėms priimtina Prancūzijos pozicija dėl išlaidų žemės ūkio sektoriui išlaidų, ir netinkamas Vokietijos bei Didžiosios Britanijos nusistatymas mažinti struktūrinių fondų išmokas naujosios narėms¹¹⁶. Žiūrint iš dabartinių naudos gavėjų pusės, vykstant plėtrai jos gali tapti valstybėmis, mokančiomis į biudžetą dideles įmokas (pvz., Airija, Danija), o remiamos valstybės dalį paramos prarasti.

Apibendrinant galima drąsiai teigti, kad Vakarų Balkanų narystė ES žymaus neigiamo poveikio ES biudžetui neturėtų, o ES teikdama finansinę pagalbą regionui turėtų pakankamai finansinių gebėjimų priimti naujas nares. Tuo labiau, kad be abejonės nustatytų pereinamuosius laikotarpius tiesioginėms išmokoms. Bet esmė

¹¹⁴ Begg ir Heinemann, *New Budget*, 2.

¹¹⁵ Jack Thurston, *Why Europe deserves a better farm policy*. Centre for European Reform, 2. 1-6.

¹¹⁶ Mayhew, *The Financial Framework of the European Union*, 30.

slypi tame, jog didžiosios mokėtojos ir didžiosios gavėjos konkuruoja tarpusavy dėl įmokų ir išmokų dydžių ir pirmiausia ne be įtakingų interesų grupių įtakos atsižvelgia į savo nacionalinius, o ne ES ar aplinkinių regionų interesus. Nesutarimas dėl BŽŪP reformos ir stabili vienos grupės finansinė parama biudžeto gebėjimams integruoti Vakarų Balkanų valstybes turi daugiau įtakos nei lėšų naujosioms narėms suradimas.

4.4. ES institucijų gebėjimai absorbuoti naujas nares

Vykstant plėtrai kartu buvo būtina keisti ir institucinę ES sąrangą, kuri turėjo užtikrinti efektyvesnį sprendimų priėmimą ES. Kaip savo ataskaitoje pažymi Komisija, plėtra stiprina ES, skatina ekonominį augimą, didina bloko svorį pasaulinėje arenoje, todėl ir išpareigojimai turi būti vykdomi, tačiau pačiai ES prie jų prisitaikant. Kitaip sakant būtinas institucijų reformavimas ir pritaikymas veikti plečiantis ES. Kadangi vietų ir balsų paskirstymas Europos Parlamente ir Taryboje yra labai svarbūs ES priimant sprendimus, o Nicos sutartis nenustato kitų institucijų sudėties ir funkcionavimo pokyčių išsiplėtus ES, todėl nuspręsti dėl institucinių reformų apimties ir turinio būtina prieš bet kurią kitą plėtrą¹¹⁷.

Komisija pažymi, kad ES nereikia naujų institucinių susitarimų tik dėl plėtos— jų reikia tam, kad dabartinė Sąjunga galėtų geriau funkcionuoti ir institucijų darbas ir sprendimų priėmimo procesas išliktų veiksmingas. Kol kas galima pastebėti tris dalykus: pirma, dabartinės ES struktūros nepritaikytos naujiems plėtos etapams; antra, jų pakeitimai išdėstyti Sutartyje dėl Konstitucijos Europai, kuri nors ir užtikrintų veiksmingą sprendimų priėmimą išsiplėtus ES, tačiau nėra patvirtinta¹¹⁸, trečia, naujas institucinis susitarimas turėtų būti pasiektas iki to laiko, kol šalys kandidatės bus pasirengusios įstoti į Sąjungą¹¹⁹.

Ruošiantis VRE šalių narystei ES buvo pasirašyta Nicos sutartis, įtvirtinanti ES institucinės sąrangos reformą ES esant 27 valstybėms narėms, o Konstitucijoje įtvirtintos naujos sprendimų priėmimo taisyklės ne tik sąlygojančios efektyvesnį sprendimų priėmimą, bet ir galios balanso tarp institucijų pokytį. Kadangi

¹¹⁷ Europos Bendrijų Komisija, *Plėtos strategija ir pagrindiniai 2006–2007 m. uždaviniai*, 18.

¹¹⁸ Vertinant vidinius ES gebėjimus plėstis dabar galiojanti Nicos sutartis su joje nustatyta institucine struktūra ir nepritarimas Konstitucijai iš esmės stabdo tolesnę plėtrą ir Kroatijos narystę ES (neatsižvelgiant į nustatytą sąlygų išpildymą).

¹¹⁹ Jeffrey Gedmin, Charles Grant ir Timofei V. Bordachev, “Strategic Implications of the EU Crisis.” Working Paper No. 21, European Security Forum, 2006, 8.

Konstitucijos ratifikavimo procesas yra sustojęs, o Nicos sutartyje įtvirtintos taisyklės nenustato, kaip turi būti priimami sprendimai išsiplėtusioje ES, galima drąsiai teigti, kad instituciniai gebėjimai nėra pakankami. Tą pripažįsta ir neseniai Prancūzijoje vykusiuose prezidento rinkimuose besivaržantys kandidatai, Austrijos, Vokietijos bei kitų ES valstybių lyderiai, teigiantys, kad plėtra neturėtų vykti, kol nebus išspręstas klausimas dėl institucijų¹²⁰. Kita vertus, Konstitucijos atmetimas neįstūmė sprendimų priėmimo į aklavietę. Vis dėlto, reikia aptarti pagrindines institucines taisykles, įtvirtintas Nicos sutartyje ir Konstitucijoje.

Pagal taisykles, nustatytas Nicos sutartyje¹²¹, priimant sprendimus kvalifikuota balsų dauguma Taryboje reikalinga, kad balsų skaičius būtų ne mažesnis kaip 72 proc. (arba 232 balsai iš 321 balsų ES27) ir būtų atstovaujama 50 proc. ES valstybių narių bei 62 proc. Europos Sąjungos gyventojų. Tokiu būdu balsų skaičius Taryboje buvo paskirstytas taip, kad iš 27 valstybių narių daugiausia balsų tenka didžiosioms valstybėms – Didžiajai Britanijai, Italijai, Prancūzijai, Vokietijai, Lenkijai, Ispanijai¹²². Tuo tarpu sutartyje dėl Konstitucijos Europai panaikintas svorinis balsavimas ir palikta dviguba dauguma. Be to, kvalifikuotą daugumą sudaro ne mažiau kaip 55 proc. Tarybos narių, balsuojančių valstybių skaičius turi būti ne mažesnis kaip penkiolika, ir jų gyventojų skaičius turi sudaryti ne mažiau kaip 65 proc. visų ES gyventojų skaičiaus¹²³.

Komisijos atžvilgiu numatyti esminiai pakeitimai dėl Komisijos narių skaičiaus ir atsisakoma tradicijos, kuomet kiekviena valstybė Europos Komisijoje turėjo savo atstovą. Nuo 2014 metų turėtų būti sumažinamas ir Komisijos narių skaičius, kuris sudarytų du trečdalius valstybių narių skaičiaus, todėl siekiant sumažinti nereprezentavimo problemą sutartyje numatyti “nebalsuojantys komisarai”¹²⁴. Vis dėlto, bet koku atveju 2009 metais atnaujinant Komisijos sudėtį kiekviena valstybė jai atstovaujančio komisaro neturės.

¹²⁰ Ten pat, 8.

¹²¹ Nicos sutartimi buvo įvesti dar du kriterijai – valstybių narių skaičius ir gyventojų skaičius.

¹²² Richard Baldwin, Mika Widgren, “Decision Making and the Constitutional Treaty: Will the ICG discard Giscard?”, 2003, 2-5.
<http://hei.unige.ch/~baldwin/PapersBooks/Decisionmaking_and_theCT.pdf> [Žiūrėta 2007 04 03].

¹²³ Sutartis dėl Konstitucijos Europai, I-25 str.

¹²⁴ “The Europe We Need.” Issue Paper No. 05, The Draft Constitutional Treaty – An Assessment The EPC Convention Team, 2003, 11.
http://www.epc.eu/TEWN/pdf/793478032_A%20constitutional%20treaty%20online.pdf [Žiūrėta 2007 03 24].

Kalbant apie Europos Parlamentą Konstitucija nenumato esminių pakeitimų Europos parlamento sprendimų priėmimo procese, tačiau nustato didžiausią galimą parlamentarų skaičių – 750 narių. Be to, keičia legislatyvinę galią daugelyje sričių išplėsdama veto teisę¹²⁵.

Kadangi sutartimi dėl Konstitucijos Europai buvo siekiama padidinti sprendimų priėmimo efektyvumą, vis dėlto čia įtvirtinamas ir valstybių narių galios perskirstymas, kuris matuojamas pagal valstybės gebėjimus sugriauti laiminčiasias koalicijas - Banzholfo Indeksą¹²⁶. Pagal šį indeksą valstybės galią didina gyventojų skaičius, o jam nesant dideliu svarbus tampa narystės Taryboje kriterijus. Todėl remiantis šiomis taisyklėmis didesnę galią įgyja arba labai didelės, arba labai mažos valstybės narės, o ją praranda visos, kurios turi nuo 3 iki 40 mln. gyventojų. Nenuostabu, kad šiam modeliui dėl išlaikyto didžiųjų ir mažųjų šalių balanso pritarė didžiosios šalys – Vokietija ir Prancūzija, taip pat ir mažesnės valstybės – Danija, Airija, Beneliukso valstybės. Labiausiai su Nicos sutartyje numatytos kvalifikuotos daugumos balsavimo reforma ir galios mažėjimu nesutiko vidutinio dydžio valstybės – Lenkija bei Ispanija¹²⁷.

Sprendimų priėmimas vis daugėjant ES narių sunkėja ir veto galimybė proporcingai auga, ypač jei valstybės narės turi skirtingus interesus¹²⁸. Todėl sprendimų priėmime svarbiau yra ne valstybių skaičius, bet jų preferencijos. Pvz., naujosios valstybės gali stabdyti tolesnę integraciją toliau pildydamos narystės kriterijus ir būdamos suinteresuotos kitais klausimais nei ES senbuvės¹²⁹. Tačiau sprendimų priėmime jos nebūtinai kurtų naujas koalicijas, o gali jungtis prie jau esančių.

Vadovaujantis prielaidomis, kad tolesnė plėtra galima tik įvykus institucinei reformai, įtakingos didžiosios šalys laikosi palankios bendros pozicijos Konstitucijoje numatytos reformos atžvilgiu Balkanų valstybės greičiausiai prisijungtų prie mažųjų ES narių koalicijos, kuriai kol kas Konstitucijoje nustatyti pakeitimai yra palankūs. Visgi reikia turėti omenyje, kad tai priklauso nuo svarstomų klausimų pobūdžio ir

¹²⁵ Paul Craig, “The Constitutional Treaty: Legislative and Executive Power in the Emerging Constitutional Order“, *EUI Working Paper Law*, 2004, 5.

<<http://cadmus.iue.it/dspace/bitstream/1814/2822/1/law04-7.pdf>> [Žiūrėta 2007 04 05].

Be to, Konstitucijoje panaikinus skirtumą tarp privalomų ir neprivalomų išlaidų padidinama EP įtaka priimant metinį ES biudžetą.

¹²⁶ Baldwin, Widgren, *Decision Making and the Constitutional Treaty*, 9.

¹²⁷ Vilpišauskas, *Lietuva Europos Sąjungos politikoje*, 418.

¹²⁸ Moravcsik ir Vachudova, *National interests, state power, and EU enlargement*, 9.

¹²⁹ Ten pat, 10.

narių nacionalinių interesų, kurie gali iš esmės skirtis, o vertinant asimetrinės derybinės galios aspektu nereikia pamiršti, kad Konstitucijoje įtvirtintos nuostatos dėl balsavimo Taryboje yra palankios ir didžiosioms ES valstybėms, kurios manais už paramą gali siūlyti atitinkamas nuolaidas rūpimais klausimais¹³⁰.

Baigiant ketvirtąją dalį apie visuomenės, biudžeto bei institucijų gebėjimus, galima tvirtinti, kad, pirma, nors parama plėtrai mažėja labiausiai bijantis ekonominių migrantų ir nedarbo lygio didėjimo, tačiau remiantis plėtros į VRE patirtimi matyti, kad šalys, atvėrusios savo darbo rinkas išgyveno ekonomikos augimą. Todėl gyventojų baimės gali būti laikomis nepagrįstomis, o pagrindinis uždavinys šioje situacijoje turėtų būti gyventojų informavimas apie plėtros teikiamą naudą. Antra, įvertinant lėšų perskirstymo klausimus Vakarų Balkanų narystė ES žymaus neigiamo poveikio ES biudžetui neturėtų, o ES teikdama finansinę pagalbą regionui turėtų pakankamai finansinių gebėjimų priimti naujas nares (tuo labiau, kad, pasak A. Moravcsiko, nustatytų pereinamuosius laikotarpius išmokoms gauti). Vis dėlto, kaip pripažįsta ir Europos Komisija, ir Parlamentas, ES neturi pakankamai institucinių gebėjimų: žlugus sutarties dėl Konstitucijos ratifikavimo procesui, o tuo pačiu neįgyvendinus institucinės reformos, sprendimų priėmimo taisyklės ES, kurią sudaro 27 valstybės narės, nustato Nicos sutartis.

Įvertinus ES gebėjimus priimti naujas nares, galima daryti išvadą, kad šis terminas tapo instrumentu, kuriuo dėl menkos ekonominės naudos (ekonominė Vakarų Balkanų situacija aptarta kitoje dalyje) norėdamos stabdyti plėtrą prisidengia ES narės. Apie tai kalbama paskutinėje darbo dalyje.

5. Absorbcijos gebėjimai kaip priedanga vengiant plėtros

Po plėtros į Bulgariją ir Rumuniją Vakarų Balkanų valstybės tapo iš visų pusių apsuptos ES valstybių narių, o ES vidury, galima sakyti, turi „salą“, nepriklausančią ES. Vien dėl to, plėtra turi būti laikoma prioritetu¹³¹. Tokia izoliacija nėra naudinga nė vienai pusei, todėl ES Balkanų šalims turi siųsti aiškią žinią dėl narystės perspektyvos. Reikia pastebėti, kad ES žinią siunčia, tik ji galima narystę užglaisto absorbcijos gebėjimais, kurie reiškia nenorą priimti ekonomiškai silpnas bei politiškai

¹³⁰ Ten pat, 9-10.

¹³¹ Mirek Topolanek, „Enlargement, European Neighbourhood Policy and the Role of New member States.” *European view*, 2, 2006, 159.

nestabilias valstybes. Prieš pereinant prie šios dalies klausimo, ar absorbcijos gebėjimai nėra naudojami kaip priedanga vengiant plėtros, trumpai apibūdinsiu Vakarų Balkanų valstybes ir problemas, su kuriomis jos susiduria.

5.1. Vakarų Balkanų valstybių ekonominės situacijos apžvalga

Besiplečianti ES be kandidačių – Kroatijos ir Makedonijos – susidurtų su Albanija ir valstybėmis, anksčiau buvusiomis Jugoslavijos federacijoje. Kai kurias jų galima pavadinti semiprotektoratais, valdomais tarptautinės bendruomenės (Kosovas, Bosnija ir Hercegovina). Politinės situacijos kaita, karo pasekmės, neaiški valstybinė sandara Serbijoje, Juodkalnijoje, Makedonijoje turi neigiamos įtakos ir šių valstybių ekonomikai, nors ekonominiai rodikliai auga¹³² (detalesni tiek Vakarų Balkanų valstybių, tiek VRE šalių ekonominiai bei demografiniai rodikliai pateikiami priede).

Būtina pastebėti, kad valstybėse, kuriose klesti korupcija bei nedarbas, visgi ekonomika po truputį auga. Tačiau Albaniją galima pavadinti viena neturtingiausių valstybių Europoje, kuri atsilieka net ir nuo kitų Balkanų kaimynių. Žemės ūkis, sudarantis ketvirtadalį BVP, yra gana atsilikęs dėl modernios įrangos trūkumo, neaiškaus reglamentavimo nustatant nuosavybės teises, mažų ir neproduktyvių žemės sklypų paplitimo. Tiesioginiam užsienio investicijų atėjimui trukdo nepakankama ir pasenusi infrastruktūra, prasti keliai ir geležinkelis, aukštas korupcijos lygis, tačiau reikia pastebėti, kad 2003-06 m. užfiksuotas ekonomikos augimas ir mažas bei stabilus infliacijos lygis. Tuo tarpu Bosnijoje ir Hercegovinoje didžioji dalis žemės ūkio priklauso privatiems ūkininkams, tačiau ūkiai yra nedideli ir veikia neefektyviai, be to, valstybė yra priversta importuoti maisto produktus. Vis dėlto, į šalį po truputį ateina tiesioginės užsienio investicijos, auga pasitikėjimas vietine valiuta bei bankais, o didžiausiomis šalies problemomis galima laikyti prekybos balanso deficitą bei aukštą nedarbo lygį (atitinkamai 40 proc. ir 30 proc.)¹³³.

Po nepriklausomybės 1991 m. Makedonija buvo viena mažiausiai išsivysčiusių Jugoslavijos respublikų, teikianti vos 5% visos federacijos prekių bei paslaugų. Po Jugoslavijos žlugimo ekonominiam augimui kliudė skurdi infrastruktūra, JT sankcijos, Graikijos ekonominis embargas. Situacija pagerėjo nuo 1996 m. iki 2000 m., kuomet šalies BVP stabiliai kilo. Vis dėlto, nuo 2001 metų etninių albanų

¹³²Zielonka, *Europe as Empire*, 109.

¹³³Ten pat, 109.

maištas turėjo neigiamos įtakos regioninei integracijai, ekonominis augimas sumažėjo 4.5%, nors vėliau pamažu augo (nuo 0.9% 2002 m. iki 4% 2003-06 m.). Šiuo metu Makedonija gali pasigirti makroekonominio stabilumu ir žema infliacija, tačiau atsilieka nuo kitų regiono valstybių pritraukdama užsienio investicijas, žemu užimtumo lygiu (nedarbo lygis siekia 30 proc.) bei dideliais šešėlinės ekonomikos mastais (ji sudaro 20 proc. BVP).

Kitos Balkanų valstybės Serbijos ekonomikai neigiamos įtakos turėjo Miloševićiaus valdymas, ekonominės sankcijos, infrastruktūros ir pramonės sunaikinimas NATO antskrydžių metu. 2000 metais toliau integruojantis į tarptautinę bendruomenę didžiausia problema išlieka korupcija bei aukštas nedarbo lygis (30 proc.). Kosovo ekonomika pamažu pereina rinkos ekonomikos link, tačiau vis dar yra priklausoma nuo tarptautinės bendruomenės: siekiama paspartinti ekonominį augimą, mažinti nedarbo lygį, kuris siekia net 60 proc., pritraukti užsienio investicijas ir integruoti Kosovą į tarptautines ekonomines struktūras. Tuo tarpu Juodkalnija savo ekonomiką buvo atskyrusi nuo federalinės kontrolės, išlaikė centrinę banką, nustatė muitų tarifus, turėjo savarankišką biudžetą. Didžiausia Juodkalnijos problema kaip ir kitose Vakarų Balkanų valstybėse išlieka aukštas nedarbo lygis, tačiau turizmo sektoriuje sėkmingai naudojamos užsienio investicijos.

Šiuo metu vienos ekonomiškai pajėgiausios ir politiškai stabiliausios bei didžiausią pažangą darančios Balkanų valstybės – Kroatijos – ekonomika ypatingai nukentėjo 1991-95 metų karo metu, kuomet nepasinaudojo proga po Berlyno sienos griuvimo pritraukti į VRE ateinančias investicijas. Tačiau nuo 2000 m. Kroatijos ekonomika nors nuosaikiai, bet stabiliai auga: kiekvienais metais fiksuojamas 4%-5% BVP augimas, kurį daugiausia sąlygoja turizmas ir vartojimas, besiremiantis paskolomis, fiksuojamas stabilus infliacijos lygis. Reikia pastebėti, kad šios valstybės BVP aukštesnis už naujųjų valstybių narių vidurkį, o ekonominis augimas aukštesnis ir stabilesnis¹³⁴. Tačiau susiduriama ir su problemomis: aukštu nedarbo lygiu, prekybos deficitu, netolygiu regioniniu vystymusi, struktūrinių reformų neįgyvendinimu. Valstybė atlieka žymų vaidmenį ekonomikoje, o privatizacijos pastangos susiduria su visuomenės bei politikų pasipriešinimu¹³⁵.

Įvertinant Balkanų valstybių ekonominę situaciją ir ES absorbcijos gebėjimus, reikia pastebėti, kad nors ekonominė padėtis ir potencialas ES senbuvėse, naujosiose

¹³⁴ Ten pat, 109.

¹³⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html> [Žiūrėta 2007 05 03]

narėse, kandidatėse bei potencialiose šalyse iš esmės skiriasi, tačiau tai nesudaro sunkumų efektyviam Sąjungos funkcionavimui. Pvz., ekonominės krizės VRE šalyse negali padaryti žymios įtakos ES ekonominei situacijai. Ir atvirkščiai, Vokietijos ar Prancūzijos rimta ekonominė krizė gali turėti didesnės neigiamos įtakos kitoms narėms¹³⁶. Be to, mažesnėms šalims ekonominis prisitaikymas ir reformos pavyksta lengviau nei didžiosioms valstybėms ir ekonominės/finansinės injekcijos, mažai ką galinčios pakeisti didelėse valstybėse, gali sąlygoti esminius pokyčius mažosiose. Kita vertus, ekonominė padėtis ir potenciali ekonominė nauda sąlygoja ryškiają asimetrišką tarpusavio priklausomybę, kuomet žaidimo taisyklės aiškiai diktuoja ES valstybės narės.

5.2. Absorbcijos gebėjimai – plėtros stabdymo įrankis

Nors oficialiai teigiama, kad Vakarų Balkanų valstybės priklauso Europai, tačiau 2006 metų kovą, kuomet ES užsienio reikalų ministrai susitiko su savo kolegomis iš Vakarų Balkanų šalių, ir vėl užsiminta apie tai, jog reikia atsižvelgti ir į ES absorbcijos gebėjimus, o tai liudija didėjančią nedrąsą plėtros atžvilgiu. Kol kas, neskaitant Kroatijos, nė vienai Balkanų valstybei nėra prognozuojama galimybė prisijungti prie ES anksčiau nei 2014 metais¹³⁷, o iki to laiko plėtrai turi ruoštis abi pusės: Balkanų valstybių pasiruošimas narystei turėtų vykti paraleliai su ES institucine bei kitomis reformomis¹³⁸. Aiškinant tai absorbcijos gebėjimų kontekste naujosios valstybės turi būti pasirengusios narystei, kuomet yra pasirengusi ES. Tačiau iš kitos pusės ES prisitaiko ir reaguoja į naujus iššūkius: kovą su terorizmu, sprendžia energetikos ar globalizacijos klausimus, o plėtra šiuo atveju teikia naudą.

Plėtros negalima suprasti kaip neturtingųjų priėmimo į klubą – verčiau tai didesnio konkurencingumo ir gerovės laimėjimas¹³⁹. ES turi turėti minty, kad nors naujosios narės gali turėti sunkumų kai kuriose srityse įgyvendinant ES *acquis*, pvz., aplinkos apsaugoje, tačiau žiūrint iš plėtros perspektyvos reikia įvertinti, ar tinkamiausias problemos sprendimas gali būti rastas paliekant šias valstybes už ES

¹³⁶ Zielonka, *Europe as Empire*, 75-77.

¹³⁷ Narystės ES datos remiantis įvairiais autoriais yra skirtingos.

¹³⁸ Tim Judah, *The EU must keep its promise*.

¹³⁹ Zielonka, *Europe as Empire*, 77.

ribų. Todėl čia ir kyla klausimas, ar absorbcijos gebėjimais gali būti prisidengiama siekiant stabdyti plėtros procesą.

Kalbant apie išmokas iš ES biudžeto, reikia pastebėti, kad jų paskirstymas nėra nekontroliuojamas procesas, ir subsidijos naujosioms narėms neviršija nustatyto nacionalinio BVP, todėl atskiros valstybės įnašai į ES biudžetą nedidėja, o pats biudžetas išlieka subalansuotas. Be to, išmokos naujosioms narėms neturi būti laikomos labdara. Reikia turėti omenyje, kad regioninė politika turi teigiamos įtakos ir senbuvėms: pvz., perkeliant gamybą iš senųjų valstybių narių į naujasias mažėja tikimybė, kad gamyba bus perkeliama į kitas pasaulio šalis, kurioje darbo jėga yra nepalyginamai pigesnė už ES (geriau veiklą perkelti į Balkanus nei į Indiją ar Kiniją)¹⁴⁰.

Absorbcijos gebėjimus galima pavadinti ir naujausia ES užgaida, kitaip tariant (ne)gebėjimu priimti naujas nares, nes vykstant diskusijoms dėl tolimesnės plėtros ES neišvardija tikslios galimos įstojimo datos, o dėl nežinios gali būti atidedamas reikiamų sprendimų priėmimas – pvz., Rumunijoje ir Bulgarijoje datos nustatymas sąlygojo reikiamas reformas¹⁴¹. Vertinant oficialių ES institucijų pareigūnų pasisakymus, negalima nepastebėti, jog pastaruoju metu šis terminas pasitelkiamas reiškiant užslėptą nepasitenkinimą tolesne plėtra ir ypatingai keliant Turkijos narystės ES klausimą. Įtarimus kelia staigus susidomėjimas. Ir nors tai nėra oficiali narystės sąlyga ji dažnai minima kartu vertinant politinį klimatą ir tikėtina, jog gali tapti *de facto* kriterijumi ateityje, nors ES institucijos tai atkakliai neigia¹⁴².

Kaip žinoma, plėtrai svarbiausia, kad kandidatės atitiktų Kopenhagos kriterijus, o Sąjungos gebėjimai jas absorbuoti yra tik antraeilis dalykas, dažniau naudojamas kaip pasiteisinimas vengiant plėtros proceso Balkanų link¹⁴³. Reikia pastebėti, pasiteisinimas absorbcijos gebėjimais nėra sąžiningas: iš tikrųjų turima omeny kandidačių politiniai ar ekonominiai sunkumai, o ne vidiniai ES sunkumai, o naudojantis šiuo neapibrėžtu ir daugiau politiniu terminu jis siekiamas paversti įrankiu siekiant atitolinti Turkijos narystę ar išvis sustabdyti plėtros procesą – vieną

¹⁴⁰ Vis dėlto, negalima manyti, kad ES išmokos garantuoja stabilų ekonominį augimą ir valstybę paverčia lygiaverte ES nare. Kaip rodo Graikijos pavyzdys išmokos gali sąlygoti ekonominį augimą, tačiau negali jo garantuoti, kaip ir užtikrinti makroekonominio stabilumo, rinkos integracijos bei naujovių diegimo.

¹⁴¹ *The absorption puzzle*, Economist.

¹⁴² Brown ir Attenborough, *EU Enlargement*,

¹⁴³ *The absorption puzzle*, Economist.

svarbiausių ES pasiekimų¹⁴⁴. Kitaip tariant, absorbcijos gebėjimais prisidengiama ne tik siekiant ekonomiškai silpnų ir politiškai nestabilių valstybių narystės ES, bet ir užglaistyti islamofobiją, rasizmą, viršenybės jausmą prieš „neeuropietiškas“ šalis ir vertinant, kuri yra verta būti ES, kuri labiau europietiška.

Todėl pagrįstai gali būti užduodamas klausimas, ką reiškia narystės pažadai naudojant absorbcijos gebėjimų sąvoką. Net ir Balkanuose abejojama ES valia laikytis šio pažado. Visų pirma Salonikų susitikimo metu buvo atsisakyta perleisti Balkanus iš Išorinių santykių generalinio direktorato Generaliniam plėtros direktoratui bei atsisakyta papildomo finansavimo teikimo regiono socialinei ir ekonominei sanglaudai. Be to, remiantis susitikimo deklaracijos 4 straipsniu, teigiančiu, jog Europos kurso Balkanų šalių rėmu ir toliau išliks stabilizacijos ir asociacijos procesas, matyti, jog Europos plėtra ir integracija Balkanų link kol kas nėra įtraukta į ES politinę darbotvarkę¹⁴⁵. Tuo tarpu Balkanuose prisimenama, kaip silpnai ES pasirodė sprendžiant 1990 metų krizę, todėl bijomasi, kad Sąjunga gali pavesti ir vėl – kalbos apie plėtros nuovargį tik dar labiau stiprina netikrumą dėl ES pažadų¹⁴⁶.

Nenuostabu, kad visuomenė skeptiškai vertina savo šalies galimybes stojant į ES. Apklausų metu gyventojai į užduotą klausimą: ar tikite, kad per ateinančius penkerius metus ES iniciuos kurios nors Balkanų valstybės stojimo į ES procesą, atsakė taip¹⁴⁷:

	Netikime	Tikime
Albanija	35 %	25 %
Bosnija ir Hercegovina	29 %	23 %
Juodkalnija	33 %	21 %
Kosovas	44 %	21 %
Serbija	39 %	20 %

Kita lentelė atspindi rezultatus, gautus atsakius į klausimą: kuria linkme jūsų šalis eina?¹⁴⁸

¹⁴⁴ Katinka Barysch, *Absorption capacity*.

¹⁴⁵ Turkes, Gokgoz, *The European's Union's Strategy towards the Western Balkans*, 682.

¹⁴⁶ Graham ir Batt, *Balkans in Europe*, 1.

¹⁴⁷ International Commission on the Balkans. „The Balkans in Europe's Future“. Secretariat Centre for Liberal Strategies, Sofija, 50. <http://www.balkan-commission.org/> [Žiūrėta 2007 03 24].

¹⁴⁸ Ten pat, 41.

	Šalis vystosi teigiama linkme	Nedaro jokio progreso	Šalis eina neigiama linkme
Albanija	43 %	36 %	19 %
Bosnija ir Hercegovina	19 %	49 %	25 %
Juodkalnija	22 %	39 %	23 %
Kosovas	52 %	35 %	9 %
Serbija	22 %	37 %	31 %
Makedonija	19 %	42 %	34 %

Skaičiai liudija, kad tik labai nedidelė dalis visuomenės tiki, jog ES gali inicijuoti Balkanų valstybių narystę ES, tačiau gyventojų netenkina *status quo* – valstybių ekonominis ir politinis vystymasis. Atsižvelgiant į panašių apklausų rezultatus, galima prognozuoti, kad perspektyvos nematymas turės neigiamos reikšmės tiek regiono stabilumui, tiek ES.

Tuo tarpu ES teigia, kad visuomenės nepasitenkinimas plėtra yra viena sąlygų, kodėl kol kas neskatinamas plėtros procesas. Tačiau iš kitos pusės pati strategija ir nuostatos dėl Vakarų Balkanų atspindi ES nuomonę ir pagal ją galima nuspėti galimus veiksmus. Absorbcijos gebėjimais, o dažniausiai, institucinės sąrangos netinkamumu tik nevykusiai dangstomasi, nes nesant tikimybės, jog prie ES prisijungs didelė valstybių grupė, poveikis biudžetui, politikoms, identitetui ir statusui pasaulyje nebūtų žymus. Aiškiai matyti, kad absorbcijos gebėjimų klausimas nepalankus nedidelėms Vakarų Balkanų valstybėms, kurias būtų lengva integruoti, tačiau bijant per didelės, neturtingos ir skirtingos Turkijos nukenčia ir jų narystės ES perspektyva¹⁴⁹.

Vertinant ES-25 patyrimą po trejų metų ir Konstitucinės sutarties atmetimo galima pastebėti du dalykus: sprendimų priėmimo procesas nepateko į aklavietę kaip buvo prognozuota; antra, problemos kilo dėl didžiųjų valstybių skirtingų interesų, ir net Konstitucinės sutarties priėmimas jų nepadėtų išvengti¹⁵⁰. Todėl ES negatyvią nuostatą plėtros atžvilgiu galima paaiškinti tuo, jog ji susiduria su kitais iššūkiais palyginus su 2004 metų plėtra, kuriai būdinga, kad ES narėmis tapo santykinai homogeniškos, stabilios tautinės valstybės, kurios aiškiai deklaravo siekį grįžti į

¹⁴⁹ Katinka Barysch, *Absorption capacity*, 26.

¹⁵⁰ Michael Emerson et al, *Just What is This*, 15.

Europą. Tuo tarpu Balkanų valstybes galima vadinti trapiomis ir sunkiai valdomomis šalimis, kurioms būtinas didesnis stabilumas. Todėl didinant šių valstybių gerovę ES ne tik turi nustatyti sąlygas ir laukti, kol jos bus išpildytos, tačiau imtis ir iniciatyvos: teikti paramą tiek piniginiėmis lėšomis, tiek perduodant savo patirtį, palaipsniui integruoti šias valstybes į įvairias politikos sritis, įtraukti jas į muitų sąjungą. Daugelis valstybių vadovų žino, kad žlugus Balkanų vyriausybėms, gali kilti daugelis socialinių ir geopolitinių problemų. Be to, karas buvusioje Jugoslavijoje primena, kokia situacija gali būti Balkanuose, jei šalims nebūtų žadama narystė ES. Taigi vakarų ekonominės ir politinės praktikos kūrimas yra ne tik geriausia, bet ir vienintelė užsienio politika¹⁵¹.

Taigi, ką turi daryti ES? Pirma, išspręsti Konstitucijos klausimą. Priimant Kroatiją jau reikės vykdyti institucinę reformą. Sprendimas turi būti rastas pakankamai greitai, kad kuomet Kroatija bus pasirengusi narystei, tam būtų pasiruošusi ir ES. Po Kroatijos įstojimo galima pertrauka, nes nė viena šalis nebus pasiruošusi narystei, o pati ES turės progą apsibrasti su plėtra ir pasiruošti ateinančiam etapui. Balkanų narystės klausimas turi būti atskirtas nuo Turkijos, nes jos narystė susiduria su visiškai skirtingomis problemomis. Be to, 2006-2013 metų biudžeto perspektyva nuvylė tuos, kurie tikėjosi gausaus Vakarų Balkanų valstybių finansavimo – žinutės dėl šių valstybių perspektyvos ES¹⁵². ES abejojimą liudija ir vizų režimas, pabrėžiant skirtumą tarp ES ir Balkanų gyventojų. Absorbicijos gebėjimų klausimas neturėtų būti eskaluojamas, nes daugelis ES vidinių problemų kyla dėl neišspręstų vidaus socialinių ir ekonominių problemų, o ne dėl plėtros. Todėl ES aiškindama, kokią naudą teikia plėtra ir kodėl ES įsipareigojusi Balkanams, neturėtų būti pavargusi nuo strateginio prioriteto – stabilumo Balkanų regione¹⁵³.

Visgi neigiamam nusistatymui plėtros atžvilgiu daugiausia įtakos turi mitai: viena iš priežasčių balsuojant prieš Konstitucinę sutartį buvo nerimas dėl nedarbo ir potencialios imigrantų grėsmės vietiniams darbuotojams. Taip pat sudarytas išpūdis, jog vykstanti plėtra silpnina pasitikėjimo ir solidarumo jausmą ES, įtarimai, kad ankstesnė plėtra sudarė sąlygas nesąžiningai konkurencijai vieningoje rinkoje, ES integracijos šalininkų nerimas, kad nenutrūkstama plėtra vyksta integracijos sąskaita, nusivylimas, kad dėl 2004 metų plėtros nebuvo konsultuojamasi su visuomene,

¹⁵¹ Moravcsik, *Open the Doors*.

¹⁵² Graham ir Batt, *Balkans in Europe*, 3.

¹⁵³ Ten pat, 3.

įsitikinimas, kad išorės sienos bus mažiau saugios¹⁵⁴. Prie to dar pridedama ir ES institucijų absorbcijos gebėjimų klausimo iškėlimas ir akcentavimas, jog ES turi būti pasiruošusi priimti naujas nares. Tačiau reikia pastebėti, kad gebėjimų argumentai yra silpni ir kriterijai, kuriais jie apibūdinami, nėra pastovūs ir laikui bėgant gali keistis, pvz., ES institucijų ar visuomenės gebėjimai. Šiuo metu aišku, kad galvojant apie tolimesnę plėtrą būtinas naujas institucinis susitarimas, reikalingas ne tik dėl pačios plėtros, bet ir dėl geresnio ES funkcionavimo, bei didesnė visuomenės parama. Taip pat būtina nauja politinė darbotvarkė, kurios pagrindinis motyvas būtų politinė ES rekonstrukcija ir ekonominė modernizacija, paruošianti dirvą tolimesnei ES plėtrai, kuri turi vykti atsižvelgiant į kandidačių atitikimą kriterijams ir tinkamą sąlygų išpildymą, o ne vidinius ES kriterijus¹⁵⁵.

¹⁵⁴ Brown ir Attenborough, *EU Enlargement*, 14.

¹⁵⁵ Rehn, *Enlargement and Absorption Capacity*, 7.

Išvados

Šiame magistriniame darbe nagrinėjama plėtros į Vakarų Balkanus įtaka ES bendrosioms politikoms, biudžetui bei institucijoms bei siekiama atsakyti į klausimą, ar ES, remiantis nustatytais kriterijais, geba priimti naujas nares – Vakarų Balkanų valstybes. Kitaip tariant, buvo ieškoma atsakymų į klausimus: kokia plėtros įtaka ES institucijoms, bendrosioms politikoms, biudžetui; kokia plėtros nauda ir kaštai; ar ES gyventojai yra pasiruošę priimti naujas nares ir kokią įtaką jiems turės plėtra; ar absorbcijos gebėjimų sąvoka nėra priedanga, kuria teisinamasi siekiant išvengti plėtros į Balkanų valstybes?

Terminas „absorbcijos gebėjimai“ pirmą kartą oficialiai paminėtas Kopenhagos viršūnių susitikime 1993 metais. Sąvoka vėl prisiminta po 2004 metų plėtros ir neigiamų rezultatų Prancūzijos ir Nyderlandų referendumuose 2005 metais; ji minima ir Komisijos 2005 bei 2006-2007 metų plėtros strategijose, kuriose be institucinių, biudžeto bei bendrų politikų gebėjimų pabrėžiamas ir visuomenės vaidmuo.

Darbe remiamasi A. Moravcsiko liberalaus tarpvyriausybės teorija, kuri plėtros procese akcentuoja ekonominius ir geopolitinius valstybių interesus. Ja remiantis galima teigti, kad valstybės narės nėra suinteresuotos plėtra į ekonomiškai silpnas ir politiškai nestabilias nedideles valstybes. Iš kitos pusės, Balkanų valstybių narystės atidėlioti neverta, nes plėtra nepakenks integracijai ir mažai tikėtina, kad vykstanti plėtra, kuomet priimama nedaug valstybių, turės žymios įtakos sprendimų priėmimui, biudžetui ar politikoms.

Darbe buvo įvertinti Komisijos ataskaitoje nurodyti kriterijai: visuomenės, biudžeto bei instituciniai gebėjimai priimti naujas nares. Reikia pastebėti, kad visuomenės parama plėtrai dėsningai mažėja, o po neigiamų rezultatų Prancūzijos ir Nyderlandų referendumuose ES gali jausti gyventojų nepasitenkinimo pasekmes: nepritarus sutarčiai dėl ES Konstitucijos institucinė reforma kol kas negali būti vykdoma. Nicos sutartis nustato sprendimų priėmimo taisykles esant 27 ES valstybėms narėms, todėl plėtra pagal institucinius gebėjimus kol kas nėra galima.

Reikia pastebėti, kad tai vienintelis kriterijus, pagal kurį ES galimybės plėstis įvertintos neigiamai. Remiantis apklausų duomenimis, kodėl nebuvo pritarta ES Konstitucijai, pastebėta, kad priežastys daugiausia ekonominės: bijomasi nelegalių

migrantų ir darbo vietų praradimo. Todėl darbe buvo nagrinėta ir migracijos iš VRE poveikis ES, nes tokiu būdu galima prognozuoti, kokią įtaką darbo rinkai gali turėti Vakarų Balkanų valstybių narystė ES. Darbe prieita išvados, kad darbo rinkos atvėrimas ne tik skatina ekonominį augimą ES senbuvėse, bet ilgainiui dėl demografinio deficito darbo jėgos migracija į ES gali turėti teigiamos įtakos.

Komisija ataskaitoje mini, jog galimybė plėstis priklauso nuo biudžeto, tačiau Vakarų Balkanų narystė ES žymaus neigiamo poveikio ES biudžetui neturėtų, o ES teikdama finansinę pagalbą regionui turėtų pakankamai finansinių gebėjimų priimti naujas nares. Didesnė problema yra didžiųjų mokėtojų norai mažinti įmokas į ES biudžetą, nesutarimai dėl BŽŪP reformos. Kitaip tariant, nors ekonominė padėtis ir potencialas ES senbuvėse, naujosiose narėse, kandidatėse bei potencialiose šalyse kandidatėse iš esmės skiriasi, tačiau tai nesudaro sunkumų efektyviam Sąjungos funkcionavimui.

Galima pastebėti, kad absorbcijos gebėjimai yra labiau susiję su pačios ES vidine organizacija ir politikomis bei ribomis, iki kurių gali plėstis ES, kad būtų išvengta sutrikimų ir dezintegracijos. Jie netaikomi šalims kandidatėms, todėl ir faktoriai, nustatantys galimas ES plėtros ribas, turi būti atskiriami nuo šalių kandidačių tinkamumo tapti ES narėmis. Turint omenyje, kad aiški narystės perspektyva skatina reikiamų reformų vykdymą, vis dėlto, ES kalbant apie absorbcijos gebėjimus siunčiamas signalas, kad Sąjunga nei pasiruošusi, nei nori siūlyti aiškią narystės perspektyvą Vakarų Balkanų valstybėms. Tokiu būdu mažėjant narystės perspektyvai, mažėja ir ES gebėjimai veikti regione užtikrinant stabilumą.

Reikia pastebėti, kad kalbant apie absorbcijos gebėjimus keliamas klausimas ne ar naujosios narės pasiruošusios, o ar tam pasiruošusios senbuvės, tačiau argumentai dėl minimų gebėjimų yra silpni, ir kriterijai, kuriais jie apibūdinami, nėra pastovūs ir laikui bėgant gali keistis, pvz., ES institucijų ar visuomenės gebėjimai. Šiuo metu aišku, kad galvojant apie tolimesnę plėtrą būtinas naujas institucinis susitarimas, visuomenės informavimas apie plėtros teikiamą naudą, kurią ilguoju laikotarpiu pajus dabar ES esančios valstybės, o ne tik naujai įstojusios narės. Jos dėl silpnos derybinės galios bus priverstos susitaikyti su ES diktuojamomis sąlygomis: griežtesniais stojimo kriterijais, nustatytais pereinamaisiais laikotarpiais.

Kaip minėta, darbe apžvelgti tik Komisijos nurodyti pasirinkti kriterijai. Ateityje galima nagrinėti ir kitus atskirų autorių išskirtus gebėjimus, kurie dėl darbo apimties ribojimo nebuvo aptarti, pvz., prekių bei paslaugų rinkos gebėjimus,

eurozonos gebėjimus arba gebėjimus užtikrinti ES saugumą ir vykdyti užsienio politiką.

Literatūros sąrašas

1. Andersen, Svein S. ir Nick Sitter, „Differentiated Integration“ Centre for European Studies, University of Oslo, 05, 2006.
http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2006/papers/wp06_05.pdf [Žiūrėta 2007 01 08].
2. Barysch, Katinka, “Absorption capacity – the wrong debate.” 2006
<<http://www.euractiv.com/en/enlargement/absorption-capacity-wrong-debate/article-160009>> [Žiūrėta 2007 03 23].
3. Balkan leaders remind EU of integration commitment, 2007
<<http://www.euractiv.com/en/enlargement/balkan-leaders-remind-eu-integration-commitment/article-140378>> [Žiūrėta 2007 04 26].
4. Baldwin, Richard ir Mika Widgren, “Decision Making and the Constitutional Treaty: Will the ICG discard Giscard?” 2003.
<http://hei.unige.ch/~baldwin/PapersBooks/Decisionmaking_and_theCT.pdf> [Žiūrėta 2007 04 03].
5. Begg, Iain ir Friedrich Heinemann, “New Budget, Old Dilemmas.” Briefing Note, Centre for European Reform, 2006.
http://www.cer.org.uk/pdf/briefing_new_budget_22Feb06.pdf [Žiūrėta 2007 05 11].
6. Brown, Adèle ir Michael Attenborough, “EU Enlargement: Western Balkans.” Research paper 07/27, House of Commons Library, 2007.
<http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2007/rp07-027.pdf> [Žiūrėta 2007 04 05].
7. Ceylan, Onay, „A Co-integration Analysis Approach to European Union Integration: The Case of Acceding and Candidate Countries“ *European Integration Online Papers*, 10, 2006.
http://eiop.or.at/eiop/index.php/eiop/article/view/2006_007a/27 [Žiūrėta 2007 03 20].
8. Cini, Michelle (sud.), *European Union politics*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2007.
9. Council of the European Union, “Presidency Conclusions.” (10633/1/06 REV 1). Briuselis, Europos Taryba, 2006.
10. Craig, Paul, “The Constitutional Treaty: Legislative and Executive Power in the Emerging Constitutional Order“, *EUI Working Paper Law*, 2004.
<<http://cadmus.iue.it/dspace/bitstream/1814/2822/1/law04-7.pdf>> [Žiūrėta 2007 04 05].
11. Grybauskaitė, Dalia, “Finansinė perspektyva 2007-2013. Galimybės ir iššūkiai.” Lietuvos Respublikos Seimas, Vilnius, 2005.
12. Čičinskas, Jonas, „Apyšleivė perspektyva ES finansuose.“ 2005
<http://www.politika.lt/index.php?cid=9301&new_id=10717> [Žiūrėta 2007 05 14].
13. Directorate General Press and Communication, “Going for Growth. The Economy of EU.” 2003. <http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/40/en.doc> [Žiūrėta 2007 04 04].
14. Directorate-General for Economic and Financial Affairs, “Enlargement, Two Years After – An Economic Success”, European Commission, (ISSN 1725-3209, Nr. 24).
<http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_papers/2006/ocp24en.pdf> [Žiūrėta 2007 05 02].
15. Doyle, Nicola, Gerard Hughes ir Eskil Wadensjö, “Freedom of Movement for Workers from Central and Eastern Europe Experiences in Ireland and Sweden.” Report No. 5, Swedish Institute for European Policy Studies, 2006
www.sieps.se [Žiūrėta 2007 04 02].
16. Dujisin, Zoltan, „Europe Reaches Out to the Balkans“. 2006.
<http://www.zmag.org/content/showarticle.cfm?ItemID=11735> [Žiūrėta 2007 01 04].

17. Dukes, Alan, "What the Constitutional Treaty Means: Institutional Reform of the European Union." Institute of European Affairs, 2005, http://www.iea.com/images/managed/publications_attachments/5_Dukes.pdf [Žiūrėta 2006-12-11].
18. Durand, Guillaume (sud.), "After the Annus Horribilis: a Review of the EU Institutions." Working Paper No. 22, European Policy Centre, 2006. http://www.epc.eu/TEWN/pdf/251965810_EPC%2022.pdf [Žiūrėta 2007 04 14].
19. Durand, Guillaume ir Antonio Missiroli, "Absorption Capacity: Old Wine in New Bottles?" Policy Brief, European Policy Centre, 2006. <http://www.isn.ethz.ch/pubs/ph/details.cfm?lng=en&id=25239> [Žiūrėta 2007 04 02].
20. Emerson, Michael et al, "Just What is This "Absorption Capacity" of the European Union". *CEPS Policy Brief*, 113, 2006. http://shop.ceps.be/BookDetail.php?item_id=1381 [Žiūrėta 2007 03 31].
21. Europos Bendrijų Komisija, "Plėtros strategija ir pagrindiniai 2006–2007 m. uždaviniai. Įskaitant priede pateikiamą specialiąją ataskaitą apie ES gebėjimą integruoti naujas nares." (KOM(2006) 649). Briuselis: Europos Komisija, 2006.
22. Europos Parlamentas, "Motion for a European Parliament Resolution on the institutional aspects of the European Union's capacity to integrate new Member States". 2006. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0569+0+DOC+XML+V0//LT> [Žiūrėta 2007 03 29].
23. Europos sąjunga. Steigimo dokumentai ir sutartis dėl Konstitucijos Europai. Vilnius: Eugrimas, 2005.
24. EU enlargement: finding a balance between growing and deepening“, *European Voice*, 12, 2006. <http://www.europeanvoice.com/archive/article.asp?id=25275> [Žiūrėta 2007 01 09].
25. "EU reconfirms Western Balkan countries." *European prospects*, 2006 http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2006/03/13/feature-01 [Žiūrėta 2007 01 04].
26. Future enlargement: 'absorption capacity' coming to the fore?“ 2006. <http://www.euractiv.com/en/enlargement/future-enlargement-absorption-capacity-coming-fore/article-153608> [Žiūrėta 2007 01 09].
27. Gedmin, Jeffrey, Charles Grant ir Timofei V. Bordachev, "Strategic Implications of the EU Crisis." Working Paper No. 21, European Security Forum, 2006.
28. Gillingham, John, European integration, 1950-200: *Superstate or New Market Economy?* Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
29. Gottardo Isidoro, "EU & Further Enlargements: We Need to Define Our 'Absorption Capacity' to Pave the Way to a Common, Strong European Future". The Parliament Regional Review - Europe's Regions and Cities, 2006. <http://www.cor.europa.eu/eppweb/documents/articles/IG%20%20Absorption%20capacity%20-%20RRM.doc> [Žiūrėta 2007 01 04].
30. Graham, Avery ir Judy Batt, "Balkans in Europe: why, when and how?" Policy Brief, European Policy Centre, 2007.
31. Green Cowles, Maria and Desmond Dinan (sud.), *Developments in the European Union*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2004.
32. Grybauskaitė, Dalia „Finansinė perspektyva 2007-2013. Galimybės ir iššūkiai.“ Lietuvos Respublikos Seimas: Vilnius, 2005.
33. Hix, Simon, *ES politinė sistema*. Vilnius: Eugrimas, 2006.

34. International Commission on the Balkans. „The Balkans in Europe’s Future“. Secretariat Centre for Liberal Strategies, Sofia, <http://www.balkan-commission.org/> [Žiūrėta 2007 03 24].
35. „Įveskime taiką, stabilumą ir klestėjimą Balkanuose“. 2004. <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/603.html> [Žiūrėta 2007 01 13].
36. Johnson, Debra, “The New Outsiders of Central and Eastern Europe, with Specific Reference to Poland”. *European Integration*, 27(1), 2005, 111–131.
37. Judah, Tim, “The EU must keep its promise to the Western Balkan.” Centre for European Reform, 2006. http://www.cer.org.uk/pdf/essay_balkans_judah_july06.pdf [Žiūrėta 2007 04 14].
38. Krastev, Ivan. „The European Union and the Balkans: enlargement or empire?“. 2005. <http://www.opendemocracy.net/debates/article.jsp?id=3&debateId=109&articleId=2585> [Žiūrėta 2006 12 20].
39. Landesmann, M. S. Richter, ”Consequences of EU Accession: Economic Effects on CEECs,” WIIW Research Report No. 299, 2003.
40. Mackevičiūtė, Indrė, „ES plėtra po plėtros. Ar Marokas turi šansą. Apie ES plėtimosi ribas“. 2006. <http://www.postscriptum.lt/3-europos-sajunga/es-pletra-po-pletros-ar-marokas-turi-sansa/> [Žiūrėta 2007 01 04].
41. Mayhew, Alan, “The Financial Framework of the European Union, 2007-2013: New Policies? New Money?” SEI Working Paper No. 78, Sussex European Institute, 2004.
42. Maniokas Klaudijus, “Methodology of the EU Enlargement: a Critical Appraisal”, Lithuanian Political Science Yearbook, 2000.
43. Maniokas Klaudijus, Ramūnas Vilpišauskas ir Darius Žeruolis, *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje*. Vilnius: Eugrimas, 2004.
44. Maniokas, Klaudijus „Kelias iki derybų: plėtros instrumentai ir Lietuvos statuso raida.“, Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas, Darius Žeruolis, *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės ES*. Vilnius: Eugrimas, 2004, 17-51.
45. McCormick, John, *Understanding the European Union. A Concise Introduction*. Palgrave, 2002.
46. Meshkovska, Biljana, „Redefining the Balkans: how the European Union Offers a Prospect for Lasting Peace in South-East Europe“ <http://www.newbalkanpolitics.org.mk/napis.asp?id=35&lang=English> [Žiūrėta 2007 01 11].
47. Moravcsik, Andrew, *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Ithaca, New York: Cornell University Press, 1999.
48. Moravcsik, Andrew, “Open the Doors.” *Newsweek International*, 2006. <http://www.princeton.edu/~amoravcs/library/doors.doc> [Žiūrėta 2007 03 02].
49. Moravcsik, Andrew ir Milada Anna Vachudova, “Bargaining Among Unequals: Enlargement and the Future of European Integration.” *EUSA Review, European Union Studies Association*, 15(4), 2002. <http://aei.pitt.edu/71/01/MoravcsikVachudovaEssay.pdf> [Žiūrėta 2007 05 19].
50. Moravcsik, Andrew, Milada Anna Vachudova, “National interests, state power, and EU enlargement.” To Appear in *East European Politics and Society*, 2002.
51. Neil Nugent (sud.) *European Union Enlargement*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2004.

52. “New members lag behind on competitiveness” 2006.
<http://www.euractiv.com/en/innovation/new-members-lag-competitiveness/article-160033>
[Žiūrėta 2007 01 04].
53. Olsen Johan P., “Unity and Diversity – European style“. Centre for European Studies, University of Oslo, 24, 2005. http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2005/papers/wp05_24.pdf [Žiūrėta 2007 01 14].
54. Papadimitriou, Dimitris, “The EU’s Strategy in the Post-Communist Balkans”. *Journal of Southeast European & Black Sea Studies*, 1(3), 2001, 69 – 88.
55. Phinnemore David “The Changing Dynamics of EU Enlargement.”
Pranešimas konferencijoje ”*South East Europe: The EU’s Next Enlargement*”.
2005 04 29 .
56. Picciotto Robert, “Towards a New Policy Framework for the Enlarged Europe: Investing for Growth and Modernisation”. *European Integration*, 26(4), 2004, 475–491.
57. Rehn, Olli, „Enlargement and Absorption Capacity.“
http://ec.europa.eu/commission_barroso/rehn/pdf/interviews/eldr_09_2006_en.pdf [žiūrėta 2007 02 28].
58. Rudiger Katerina, „Old Europe, New Europe? Demography, Labour Markets and Social Policies“.Policy Brief, EPC, 2006.
http://www.theepc.be/TEWN/pdf/459941447_Ageing%20Policy%20Brief.pdf [Žiūrėta 2007 04 08].
59. Schimmelfennig, Frank, “The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union.” *International Organization*, 55(1), 2001, 47-80.
60. Schockenhoff, Andreas, “Enlargement: Six Tests for the EU’s Absorption Capacity.” *Europe’s World*, 2006, 91-95.
61. Sepos, Angelos, „Differentiated Integration in the EU: the position of small member states“. 2005. <http://cadmus.iue.it/dspace/bitstream/1814/3366/1/05_17.pdf>
[Žiūrėta 2007 01 14].
62. “The absorption puzzle.” *The Economist*, 380, 2006.
http://www.economist.com/research/articlesBySubject/displaystory.cfm?subjectid=682266&story_id=E1_STTTDQR [Žiūrėta 2007 02 08].
63. “The Treaty establishing a Constitution for Europe. Elements for an evaluation.“ 2005.
<http://www.comece.org/upload/pdf/pub_const_treaty_050311_EN.pdf> [Žiūrėta 2007 05 11].
64. “The Europe We Need.” Issue Paper No. 05, The Draft Constitutional Treaty – An Assessment The EPC Convention Team, 2003.
http://www.epc.eu/TEWN/pdf/793478032_A%20constitutional%20treaty%20online.pdf
[Žiūrėta 2007 03 24].
65. Thurston, Jack, “Why Europe Deserves a Better Farm Policy.” Policy Brief, Centre for European Reform, 2005.
http://www.cer.org.uk/pdf/policybrief_cap_thurston_nov05.pdf [Žiūrėta 2007 03 05].
66. Topolanek, Mirek, “Enlargement, European Neighbourhood Policy and the Role of New member States.” *European view*, 2, 2006, 159-162.
67. Turkes, Mustafa ir Goksu Gokgoz, “The European’s Union’s Strategy towards the Western Balkans: Exclusion or Integration?” *East European Politics and Societies*, 20(4), 659-690.
68. Vachudova, Milada Anna, „ES svertai Vakarų Balkanuose“, 2006.
http://www.politika.lt/index.php?cid=9316&new_id=13732 [Žiūrėta 2007 01 14].
69. Vibert, Frank, “MER and the EU’s Debate on Absorption Capacity”, 2006.
http://www.conservatives.com/tile.do?def=news.show.article.page&obj_id=134014 [Žiūrėta 2007 05 05].

70. Vilpišauskas, Ramūnas “Lietuva Europos Sąjungos politikoje: nacionaliniai interesai ir tarpvyriausybinių koalicijos.” Maniokas Klaudijus, Ramūnas Vilpišauskas ir Darius Žeruolis, *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje*. Vilnius: Eugrimas, 2004, 416-438.
71. Wallace, Helen (sud.), *Policy-making in the European Union*, 2 leid. Oxford: Oxford University Press, 2005.
72. Zervoyianni, Athina, George Argiros ir George Agiomirgianakis, *European integration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2006.
73. Zielonka, Jan, *Europe as Empire: the Nature of the Enlarged European Union*. Oxford: Oxford University Press, 2006.

Statistiniai duomenys

74. ES-Balkanų pagrindiniai prekybos rodikliai, 2006.
<http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113477.pdf > [Žiūrėta 2007 05 24].
75. Eurobarometro dauomenys, Parama plėtrai 2001-2006 metais.
http://ec.europa.eu/public_opinion/ [Žiūrėta 2007 05 12].
76. Užimtumo lygio rodikliai http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DN-06-001/EN/KS-DN-06-001-EN.PDF [Žiūrėta 2007 05 05].
77. Ekonominiai/demografiniai VRE ir Vakarų Balkanų valstybių duomenys.
<http://devdata.worldbank.org/external/CPProfile.asp?PTYPE=CP&CCODE=BIH>
78. Vakarų Balkanų valstybių ekonominiai duomenys
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html> [Žiūrėta 2007 04 12].

Priedas

Ekonominiai/demografiniai duomenys; Balkanų valstybės/VRE

Albanija	2000 m.	2005 m.
BVP (JAV doleriais)	3.7 mlrd.	8.4 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	7.3	5.5
Plotas	28,750.0	28,750.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	41.8	41.0
Gyventojų skaičius	3.1 mln.	3.1 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.0	0.6
Bosnija ir Hercegovina		
BVP (JAV doleriais)	5.0 mlrd.	9.9 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	5.5	5.0
Plotas	51,210.0	51,210.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	41.6	41.9
Gyventojų skaičius	3.8 mln.	3.9 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	2.6	-0.1
Bulgarija		
BVP (JAV doleriais)	12.6 mlrd.	26.6 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	5,4	5,5
Plotas	111.000	111.000
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	50.5	48.5
Gyventojų skaičius	8.1 mln.	7.7 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-1.8	-0.5
Kroatija		
BVP (JAV doleriais)	18.4 mlrd.	38.5 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	2.9	4,3
Plotas	56,540.0	56,540.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	56.4	48.2
Gyventojų skaičius	4.5 mln.	4,4
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-1.0	0,0

Makedonija		
BVP (JAV doleriais)	3.6 mlrd.	5.8 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	4,5	4,0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	48,6	48,8
Gyventojų skaičius	2.0 mln.	2.0 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	0.4	0,2
Rumunija		
BVP (JAV doleriais)	37.1 mlrd.	98.6 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	2,1	4,1
Plotas	238.400	238.400
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	64.7	63.1
Gyventojų skaičius	22.4 mln.	21.6 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.1	-0.2
Serbija ir Juodkalnija (pateikiami duomenys, kuomet Juodkalnija dar nebuvo atsiskyrusi nuo Serbijos)		
BVP (JAV doleriais)	8.6 mlrd.	26.2 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	5.0	4,7
Plotas	102.200	102.200
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	54.8	54.8
Gyventojų skaičius	8.1 mln.	8.1 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-23.5	-0.3
VRE valstybės		
Čekija		
BVP (JAV doleriais)	56.7 mlrd.	124.4 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	3.6	6.1
Plotas	78,870.0	78,870.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	55.4	55.1
Gyventojų skaičius	10.3 mln.	10.2 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.1	0,3
Estija		

BVP (JAV doleriais)	5.5 mlrd.	13.1 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	7.9	9.8
Plotas	45,230.0	45,230.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	23.3	19.7
Gyventojų skaičius	1.4 mln.	1.3 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.4	-0.2
Latvija		
BVP (JAV doleriais)	7.8 mlrd.	15.8 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	8.4	10.2
Plotas	64,590.0	64,590.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	25.6	27.8
Gyventojų skaičius	2.4 mln.	2.3 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.8	-0.5
Lietuva		
BVP (JAV doleriais)	11.5 mlrd.	25.6 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	3.9	7.5
Plotas	65,300.0	65,300.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	55.7	45.3
Gyventojų skaičius	3.5 mln.	3.4mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.9	-0.6
Lenkija		
BVP (JAV doleriais)	171.3 mlrd.	303.2 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	4.2	3.4
Plotas	312.700	312.700
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	60.5	51.9
Gyventojų skaičius	38.5 mln.	38.2 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.5	-0.0
Slovakija		
BVP (JAV doleriais)	20.2 mlrd.	46.4 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	2.0	6.0
Plotas	49,030.0	49,030.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	50.7	40.4

Gyventojų skaičius	5.4 mln.	5.4 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.1	0.1
Slovėnija		
BVP (JAV doleriais)	19.3 mlrd.	34.4 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	4.1	4.0
Plotas	20,270.0	20,270.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	25.7	25.2
Gyventojų skaičius	2.0 mln.	2.0 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	0.2	0.2
Vengrija		
BVP (JAV doleriais)	47.0 mlrd.	109.2 mlrd.
BVP augimas (metinis %)	6.0	4.1
Plotas	93,030.0	93,030.0
Žemės ūkio žemė (% nuo bendro ploto)	65.3	65.4
Gyventojų skaičius	10.2 mln.	10.1 mln.
Gyventojų skaičiaus augimas (metinis %)	-0.3	-0.2

Šaltinis: World Bank¹⁵⁶.

¹⁵⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html> [Žiūrėta 2007 04 12].

Summary

In 2003 the EU declared that the future of the Balkans is within the European Union. This declaration contained a conditional promise – the EU would consider the Western Balkan states for membership, if they reached EU standards. The EU was motivated by the usual economic considerations connected to enlargement and a desire to increase regional stability. Furthermore, it is argued, that Union's capacity to absorb new members must be evaluated while maintaining the momentum of European integration, and it is an important consideration in the general interest of both the Union and the candidate countries' – this is how it was stated in the Copenhagen summit of 1993. Debate around this term reached a new intensity after the big enlargement of 2004 and rejection by France and the Netherlands of the draft Constitution in May 2005. At the June 2006 meeting of the European Council summit, absorption capacity became one of the most controversial issues.

The European Commission defines absorption capacity as whether the EU can take in new members while continuing to function effectively. It points that importance of public support is crucial not just for enlargement, but for any of the Union's policies being developed, where the responsibility for communicating enlargement to the citizens on facts and benefits is attributed to member states and EU institutions. It is argued that the lack of public support for enlargement arises from a failure to appreciate the advantages of enlargement.

The Union's capacity is defined and understood by three main components: institutions, common policies and budget. Only the first one could be satisfied pointing to the fact, that the Nice Treaty provides institutional rules for up to 27 members in the EU. If the Western Balkan countries are to join the EU, it must first decided on a new institutional settlement. The others two – common policies (CAP and cohesion policy) and budget – are about financial redistribution in favour of its poorest regions and depends mostly on preferences of member states of the EU. It is argued, that these components do not fulfil the occurrence of the absorption capacity.